

Modeling the Influence of Culture in Playing the Role of Public Libraries as Community Centers: A Grounded Theory Study

Mohammad Reza Shekari

Ph.D., Department of Knowledge and Information Science, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. E-mail: shekari.scu@gmail.com

Shahnaz Khademi Zadeh

*Corresponding author Associate Professor, Department of Knowledge and Information Science, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. E-mail: s.khademi@scu.ac.ir

Abdol Reza Navah

Associate Professor, Department of Social Science, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. E-mail: navah-a@scu.ac.ir

Esmail Hashemi

Professor, Department of Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. E-mail: esmaeil@scu.ac.ir

Mansoor Koohi Rostami

Assistant Professor, Department of Knowledge and Information Science, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. E-mail: m.rostami@scu.ac.ir

Abstract

Objective: Today, in addition to their traditional role in accessing books, and providing a place for reading and other recreational and recreational purposes, public libraries are considered as spaces of society that also have important social roles and functions. This research was conducted with the aim of identifying and ranking cultural factors affecting the role of Iran's public libraries as community centers, and in order to provide a conceptual model in this field, based on Jürgen Habermas' theory of the public sphere.

Methodology: This research is applied in terms of its purpose; In terms of data collection, survey; And in terms of the nature of the data, it is a mixed research of an exploratory type, which was carried out with a systematic approach of database theorizing. In the qualitative part, effective factors were identified by conducting 33 interviews and 2 focus groups (each group has 4 people and a total of 8 people). The validity of these factors was confirmed by using the content validity ratio (CVR) index, and their reliability was confirmed through the Fleiss' kappa coefficient test. In the quantitative part, the reliability of the tool was confirmed using a questionnaire consisting of 16 items and with Cronbach's alpha coefficient of 0.91. Finally, factors were ranked by Shannon's entropy method.

Findings: The findings showed that three cultural factors, including local discourse, the arena of understanding and cultural diffusion, are effective in playing the role of public libraries as community centers. Meanwhile, the field of understanding is considered the most important factor and cultural diffusion has the least effect in this field. All factors had content validity higher than 0.33 and Kappa coefficient higher than 0.7, so all of them have the necessary validity and reliability. Finally, the conceptual model of the research was designed and drawn in six sections.

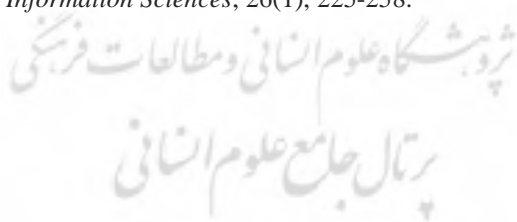
Conclusion: Jürgen Habermas' theory of the public sphere is one of the sociological theories, which is close to the goals and mission of public libraries. On the other hand, the culture factor is a fundamental factor for playing the role of public libraries as community centers. In this regard, many people may still think that public libraries are a place only for reading, but a review of the various actions and activities of public libraries shows that these places carry out various activities that advance the cultural development of societies. In this way, public libraries play a prominent role in carrying out cultural activities. In order to fulfill its role as a community center, public libraries need to promote the native discourse of the society, be a safe arena for free discussion and understanding of different sections of the society, and spread culture in local communities.

Keywords: public sphere, public library, culture, community center, Jürgen Habermas

Article type: Research

How to cite:

Shekari, M. R., Khademi Zadeh, S., Navah, A. R., Hashemi, E., & Koochi Rostami, M. (2023). Modeling the Influence of Culture in Playing the Role of Public Libraries as Community Centers: A Grounded Theory Study. *Library and Information Sciences*, 26(1), 225-258.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 28/07/2022

Accepted: 07/01/2023

Received in revised form: 27/12/2022

Available online: 01/07/2023

Publisher: Central Library of Astan Quds Razavi
Library and Information Sciences, 2023, Vol. 26, No. 1, pp. 225-258.

© The author(s)

مدل سازی تأثیر فرهنگ بر ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی به مثابه مراکز اجتماعی: یک مطالعه داده‌بنیاد

id محمدرضا شکاری

دانش آموخته دکتری، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. رایانامه: shekari.scu@gmail.com

id شهنواز خادمی زاده

*نویسنده مسئول، دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. رایانامه: s.khademi@scu.ac.ir

id عبدالرضا نواح

دانشیار، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. رایانامه: navah-a@scu.ac.ir

id اسماعیل هاشمی

استاد، گروه روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. رایانامه: esmaeil@scu.ac.ir

id منصور کوهی رستمی

استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. رایانامه: m.rostami@scu.ac.ir

چکیده

هدف: این پژوهش با هدف شناسایی و رتبه‌بندی عوامل فرهنگی مؤثر بر ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی ایران به مثابه مراکز اجتماعی و به منظور ارائه مدل مفهومی در این زمینه، مبتنی بر نظریه حوزه عمومی یورگن هابرماس انجام شده است.

روش‌شناسی: این پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی؛ به لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها، پیمایشی؛ و به لحاظ ماهیت داده‌ها نیز یک تحقیق آمیخته از نوع اکتشافی است که با رویکرد نظام‌مند نظریه‌پردازی داده‌بنیاد انجام شد. در بخش کیفی، ابتدا با انجام ۳۳ مصاحبه و ۲ گروه کانونی، عوامل مؤثر شناسایی شدند. تأیید روایی این عوامل با استفاده از شاخص نسبت روایی محتوایی (CVR) و پایایی آن‌ها از طریق آزمون ضریب کاپای فلیس به تأیید رسید. در بخش کمی، پایایی ابزار با استفاده از پرسشنامه‌های متشکل از ۱۶ گویه و با ضریب آلفای کرونباخ به میزان ۰/۹۱ تأیید شد. در نهایت، عوامل با روش آنتروپی شانون رتبه‌بندی شدند.

یافته‌ها: سه سازه فرهنگی شامل گفتمان محلی، عرصه مفاهمه و اشاعه فرهنگی، در ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی به مثابه مراکز اجتماعی اثرگذارند. در این بین، عرصه مفاهمه مهمترین عامل محسوب می‌شود و اشاعه فرهنگی نیز کمترین تأثیر را در این زمینه دارد. تمامی عوامل دارای روایی محتوایی بیشتر از ۰/۳۳ و ضریب کاپای بالاتر از ۰/۷ بودند، پس همه آن‌ها از روایی و پایایی لازم برخوردار هستند. در نهایت، مدل مفهومی پژوهش نیز در شش بخش طراحی و ترسیم شد.

نتیجه‌گیری: نظریه حوزه عمومی یورگن هابرماس از جمله نظریات جامعه‌شناسی است که با توجه به موازین موجود در آن، به اهداف و رسالت کتابخانه‌های عمومی نزدیک است. کتابخانه‌های عمومی برای ایفای نقش خود به مثابه مرکزی اجتماعی، لازم است تا گفتمان بومی جامعه را ترویج دهند، عرصه‌ای امن برای بحث و مفاهمه آزادانه اقشار مختلف اجتماع باشند و از رخدادهای فرهنگی بومی مطلع باشند. همچنین به عنوان مرکزی گفتگو محور از سوی جامعه شناخته شود و به اشاعه فرهنگی در جوامع محلی بپردازند.

کلیدواژه‌ها: حوزه عمومی، کتابخانه عمومی، فرهنگ، مرکز اجتماعی، یورگن هابرماس

نوع مقاله: پژوهشی

استناد:

شکاری، محمدرضا؛ خادمی زاده، شهنواز؛ نواح، عبدالرضا؛ هاشمی، اسماعیل؛ کوهی رستمی، منصور (۱۴۰۲). مدل سازی تأثیر فرهنگ بر ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی به مثابه مراکز اجتماعی: یک مطالعه داده‌بنیاد. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۲۶(۱)، ۲۲۵-۲۵۸.

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۵/۶ تاریخ ویرایش: ۱۴۰۱/۱۰/۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۱۷ تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۴/۱۰

ناشر: کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی

کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۴۰۲، دوره ۲۶، شماره ۱، شماره پیاپی ۱۰۱، صص. ۲۲۵-۲۵۸.

© نویسندگان

مقدمه و بیان مسئله

کتابخانه‌های عمومی به عنوان مکان‌هایی معرفی می‌شوند که دسترسی به آن برای همه آزاد و امکان دستیابی و استفاده از اطلاعات موجود در منابع آن برای همه فراهم است. کتابخانه‌های عمومی به مردم کمک می‌کنند تا زندگی فردی و خانوادگی و وضعیت اجتماعی خود را بهبود ببخشند. امروزه کتابخانه‌های عمومی به عنوان مراکز پایدار اجتماع^۱ عمل می‌کنند و اغلب خدماتی را ارائه می‌دهند که مردم به راحتی نمی‌توانند در جاهای دیگر آن‌ها را به دست آورند (اسکات^۲، ۲۰۱۱).

در سال‌های اخیر، در ادبیات کتابخانه‌های عمومی، موضوعات و مسائل جدیدی مطرح شده است. ظهور مفاهیم و اصطلاحاتی مانند کتابدار اجتماعی^۳ (بلاک و مادیمن^۴، ۱۹۹۷)، کتابدار مدنی^۵ (مک‌کاب^۶، ۲۰۰۱) و خدمات کتابخانه‌ای نیازمحور^۷ (پاتمن و وینسنت^۸، ۲۰۱۰) و مشارکت جامعه در کتابخانه‌های عمومی به روش‌هایی مانند مقابله با محرومیت‌های اجتماعی (بردی، ویلسون و کوکر^۹، ۲۰۰۸؛ استیلول^{۱۰}، ۲۰۰۶؛ وینسنت^{۱۱}، ۲۰۰۹)، ترویج مردم‌سالاری^{۱۲} (کرانیچ^{۱۳}، ۲۰۰۵) و مشارکت در سرمایه اجتماعی، انسانی و فرهنگی^{۱۴} (گولدینگ^{۱۵}، ۲۰۰۹، هارت^{۱۶}، ۲۰۰۷ و هیلدنبرند^{۱۷}، ۲۰۰۵)، همگی مبتنی بر تحول و تغییراتی است که امروزه در جامعه به وجود آمده است. در همین راستا، کتابخانه‌های عمومی برای بقا و سازگاری با جامعه، لازم است که خود را با نیازهای متغیر و رو به افزایش کاربران، هماهنگ و همسو نمایند.

از جمله نظریاتی که در حوزه جامعه‌شناسی، به تبدیل مکان‌هایی عمومی مانند کتابخانه‌ها، به مکان‌های ملاقات، بحث، تبادل نظر، برخورد اندیشه‌ها و اذهان گوناگون و شکل‌دهی به اجتماع تأکید می‌کند، نظریه حوزه عمومی اثر یورگن هابرماس اندیشمند و فیلسوف آلمانی است. هابرماس، جامعه را به سه حوزه تقسیم می‌کند: ۱. حوزه خصوصی^{۱۸}، ۲. حوزه عمومی و ۳. حوزه دولتی^۱. از نظر او، حوزه خصوصی از آن خانواده

1. robust community centers
2. Scott
3. community librarianship
4. Black & Muddiman
5. civic librarianship
6. McCabe
7. needsbased library service
8. Pateman & Vincent
9. Birdi, Wilson & Cocker
10. Stilwell
11. Vincent
12. democracy
13. Kranich
14. contributing to social/human/cultural capital
15. Goulding
16. Hart
17. Hillenbrand
18. private sphere

است. حوزه عمومی دربرگیرنده گروه‌های مختلف سیاسی، اجتماعی، مذهبی، شغلی و فرهنگی و ابزارها و محمل‌هایی مانند مجلات، روزنامه‌ها، رادیو و تلویزیون و سایر وسایل ارتباط جمعی است. حوزه دولتی نیز به دولت و ساختارهای آن مربوط می‌شود (فروزانگهر، بهزادفر، حبیب و فیروزآبادی، ۱۳۹۲). در این بین، حوزه عمومی دارای اهمیت زیادی است و جایگاه ویژه‌ای دارد. در واقع، هر چقدر که در یک جامعه، حوزه عمومی قدرت بیشتری داشته باشد، در آن جامعه، مردم‌سالاری جایگاه والاتری خواهد داشت.

از دیدگاه هابرماس (۱۹۸۹)، حوزه عمومی بخشی از زندگی اجتماعی است که در آن شهروندان قادر هستند به بحث و تبادل نظر درباره اموری بپردازند که از نظر آن‌ها، برای تأمین مصالح عامه مردم اهمیت دارد و فقط از این طریق است که افکار عمومی شکل می‌گیرد. حوزه عمومی زمانی به وجود می‌آید که مردم برای بحث و مفاهمه درباره مباحث سیاسی دور یکدیگر جمع شوند. هابرماس حوزه عمومی را تنها به یک بازارچه و قهوه‌خانه یا یک سالن اجتماعات و تماشاخانه یا یک سازمان یا یک روزنامه و سایر وسایل ارتباط جمعی محدود و خلاصه نمی‌کند؛ بلکه او این موارد را اقلام فیزیکی می‌داند و سرشت حوزه عمومی را بالاتر و فراتر از این موارد در نظر می‌گیرد.

مطابق با نظریه حوزه عمومی، هر تصمیم سیاسی که در سطح جامعه گرفته می‌شود، لازم است که حتماً مورد تأیید و حمایت اکثریت مردم قرار بگیرد تا آن تصمیم مشروع و قانونی محسوب شود. چون جلب نظر اکثریت، فقط از طریق مشورت، هم‌اندیشی و اتفاق نظر عمومی است که به دست می‌آید (لارسن^۱، ۲۰۲۰). افراد در حوزه عمومی، از طریق استدلال و مفاهمه، در شرایطی به دور از هرگونه اضطراب و فشار و بر اساس آزادی و آگاهی تعاملی و در شرایط یکسان، برای همه طرف‌های مشارکت‌کننده در حوزه عمومی، به تولید مجموعه‌ای از رفتارها، مواضع و جهت‌گیری‌های هنجاری و ارزشی می‌پردازند که در نهایت به صورت ابزاری مؤثر برای تأثیرگذاران بر رفتار و عملکرد دولت، به ویژه در عقلانی‌ساختن قدرت دولتی عمل می‌کنند (بوستانی و پولادی، ۱۳۹۶).

امروزه کتابخانه‌های عمومی علاوه بر ارائه خدمات سنتی، به عنوان مکان‌های ملاقات، دیدار و گفتگو بین افراد محسوب می‌شوند (آبو، آدونسون و آندرس^۲، ۲۰۱۰؛ آدونسون، ۲۰۰۵ و آدونسون و دیگران، ۲۰۰۷). کتابخانه‌های عمومی بهترین مکان برای فرهنگ‌سازی در سطح جامعه محسوب می‌شوند (جانستون^۳، ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷). این مکان‌ها، در حالی که به عنوان زیرساخت حوزه عمومی عمل می‌کنند، خود در معرض گفتمان‌های مختلف سیاسی، اجتماعی و فرهنگی نیز قرار دارند. دلیل این امر آن است که سیاست‌های

1. state sphere
2. Larsen
3. Aabo, Audunson & Andreas
4. Johnston

فرهنگی مرتبط با کتابخانه‌های عمومی در عرصه‌های گوناگون حوزه عمومی می‌تواند مورد مناقشه، بحث، بررسی و مشروعیت قرار بگیرد (ویدرشیم^۱، ۲۰۱۵؛ ویدرشیم و کویزومی^۲، ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷؛ اینگراهام^۳، ۲۰۱۵، آدنسون، ۲۰۰۵؛ اوجن^۴، ۲۰۱۵؛ کان-کریستنسن و پورس^۵، ۲۰۰۴؛ اسمیت و آشروود^۶، ۲۰۰۳). این ماهیت چند وجهی حوزه عمومی در ارتباط با کتابخانه‌های عمومی می‌تواند برای درک خط مشی فرهنگی جامعه مورد بررسی قرار بگیرد.

به این ترتیب، بررسی روندها، راهبردها و اقدامات و برنامه‌های ملی و بین‌المللی، نشان می‌دهد که روند و رویه اصلی و پارادایم غالب، حرکت به سمت اجتماعی‌کردن سرشت کتابخانه‌های عمومی است. از جمله مفاهیم، حوزه‌ها و موضوعاتی که در طول سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته، توجه به نقش فضایی و مکانی کتابخانه‌های عمومی است. از جمله، توجه به نقش فیزیکی کتابخانه‌های عمومی به عنوان مکان‌های سوم (اولدنبورگ^۷، ۱۹۸۹)، کانون‌های اجتماع^۸ (گزارش شورای هنر انگلستان^۹، ۲۰۱۷)، مکان تعاملی اجتماعی (چو^{۱۰}، ۲۰۱۳)، مراکز اطلاعاتی اجتماعی^{۱۱} (نادینده و کادودو^{۱۲}، ۲۰۱۴) و مراکز اجتماعی (آندرسون^{۱۳}، ۱۹۹۴) نیز مورد بررسی قرار گرفته است.

در این بین، بحث کتابخانه‌های عمومی به عنوان مرکز اجتماعی توجهات زیادی را به خود جلب کرده است. مفهوم کتابخانه عمومی به عنوان مرکز اجتماعی، برای نخستین بار توسط باربارا آندرسون در سال ۱۹۹۴ مطرح شد. مراکز اجتماعی با داشتن ساختمان‌های چند منظوره، فرصت‌هایی را برای افراد فراهم می‌کنند تا شهروندان بتوانند آزادانه در فعالیت‌های فیزیکی و اجتماعی مختلف شرکت کنند. این امر باعث می‌شود تا رابطه مثبتی بین شرکت در فعالیت‌های اجتماعی و ارتقای سطح رفاه مردم آن جامعه را شاهد باشیم (هانتر، نیگر، و وست^{۱۴}، ۲۰۱۱؛ جونز، کیمبرلی، داو و اوانز^{۱۵}، ۲۰۱۳؛ رنتون و دیگران^{۱۶}، ۲۰۱۲).

1. Widdersheim
2. Widdersheim & Koizumi
3. Ingraham
4. Evjen
5. Kann-Christensen & Pors
6. Smith & Usherwood
7. Oldenburg
8. Community Hub
9. Arts Council England
10. Chu
11. Community-based information centers
12. Ndinde & Kadodo
13. Anderson
14. Hunter, Neiger & West
15. Jones, Kimberlee, Deave & Evans
16. Renton et al

با توجه به مطالبی که بیان شد و نظر به اهمیت کتابخانه‌های عمومی در بافت زندگی مردم جامعه و تأثیر و تأثرات حاصل از آن و با توجه به تغییرات به وجود آمده در عصر حاضر و تغییر نیازهای کاربران و لزوم حفظ و در مرحله بعد جذب مشتریان بیشتر و رسیدن به هدف غایی خود، لازم است تا نقش کتابخانه‌های عمومی به مثابه مراکز اجتماعی در نظر گرفته شوند. برای رسیدن به این مهم، مجموعه عواملی اثرگذار هستند؛ اما مسئله اینجاست که در بین این عوامل احتمالی مؤثر، یک کتابخانه عمومی که از جمله بزرگترین و مهم‌ترین دستگاه‌های اجرایی در حوزه فرهنگی کشور محسوب می‌شود، کدام «عوامل فرهنگی» می‌تواند این تغییر را تسهیل کند. در واقع فرهنگ و جو فرهنگی جامعه محلی، در اجتماعی‌سازی کتابخانه‌های عمومی و ایفای نقش آن‌ها به مثابه مرکزی اجتماعی چه تأثیری دارند. به عبارت دیگر، کتابخانه‌های عمومی باید پیمودن کدام مسیر را در پیش بگیرند، چه روندهای فرهنگی را دنبال کنند، با بهره‌گیری از کدام روش‌ها و فنون می‌توان انتظار داشت که جریان تغییرات روز افزون و در راستای تبدیل شدن به یک مرکز اجتماعی موفق شوند.

اهداف پژوهش

این پژوهش با هدف شناسایی و رتبه‌بندی عوامل فرهنگی مؤثر در ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی ایران به مثابه مراکز اجتماعی، به منظور ارائه یک مدل مفهومی در این زمینه، بر اساس نظریه حوزه عمومی یورگن هابرماس انجام شده است.

در این راستا، پژوهش حاضر، اهداف ویژه زیر را دنبال می‌کند:

- شناسایی عوامل فرهنگی مؤثر در ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی ایران به مثابه مراکز اجتماعی؛
- طراحی مدل مفهومی عوامل فرهنگی مؤثر در ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی ایران به مثابه مراکز اجتماعی؛
- رتبه‌بندی عوامل فرهنگی مؤثر در ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی ایران به مثابه مراکز اجتماعی.

پرسش‌های پژوهش

پژوهش حاضر به پرسش‌های زیر پاسخ گفته است:

۱. عوامل فرهنگی مؤثر در ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی ایران به مثابه مراکز اجتماعی کدام‌اند؟
۲. مدل مفهومی عوامل فرهنگی اثرگذار در ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی ایران به مثابه مراکز اجتماعی چگونه است؟

۳. رتبه‌بندی عوامل فرهنگی مؤثر در ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی ایران به مثابه مراکز اجتماعی چگونه است؟

مرور مطالعات انجام‌شده

ارتباط بین حوزه عمومی و کتابخانه‌ها (و به طور خاص با کتابخانه‌های عمومی) را برای اولین بار در کتاب آلمانی‌زبان ثایر و وودوسک^۱ (۱۹۷۸) با عنوان «تاریخچه کتابخانه‌های عمومی در آلمان»^۲ و سپس در مقاله‌های شوبک^۳ (۱۹۸۳ و ۱۹۹۴) که به عملکرد اجتماعی کتابخانه‌های کشور آلمان و تحولات ایجاد شده در آن از پس از جنگ جهانی دوم پرداخته بود، می‌توان یافت.

تا پیش از این که کتاب هابرماس در سال ۱۹۸۹ به زبان انگلیسی ترجمه شود، هیچ مطالعه دیگری در این زمینه دیده نمی‌شود؛ تا این که در نخستین سال‌های دهه ۱۹۹۰ اولین متن انگلیسی زبان، این مفاهیم را مورد بررسی قرار داد. به این ترتیب، گرینهل، لاندری و وارپول^۴ ابتدا در سال ۱۹۹۳ و سپس در سال ۱۹۹۵ در کتاب‌های خود، مفهوم حوزه عمومی را به متون علوم اطلاعات و کتابخانه‌های عمومی وارد کردند. تا پایان دهه ۱۹۹۰ این حوزه مطالعاتی همچنان مغفول مانده بود، اما به مرور و با ترجمه کتاب هابرماس (۱۹۶۲) به دیگر زبان‌ها و نفوذ آن به سایر مناطق، ارتباطات و مطالعات بیشتری بین کتابخانه‌های عمومی و حوزه عمومی ایجاد شد. کویزومی و لارسن^۵ (۲۰۱۹) و آدونسون و دیگران^۶ (۲۰۲۰) معتقدند که رسالت اجتماعی کتابخانه‌های عمومی در سطح جامعه، به میزان زیادی به نقش و کارکرد آن‌ها به عنوان حوزه‌های عمومی مرتبط بوده است. با توجه به ویژگی‌ها، قابلیت‌ها و توانمندی‌هایی که مکان‌هایی مانند کتابخانه‌های عمومی دارند و نقش‌هایی که می‌توانند در اجتماع برای جامعه محلی خود بر عهده بگیرند، پژوهش‌های مختلفی تاکنون کتابخانه‌های عمومی را به عنوان حوزه‌های عمومی یا حامی و پشتیبان آن پیشنهاد داده و معرفی کرده‌اند (وبستر^۷، ۱۹۹۵؛ ویلیامسون^۸، ۲۰۰۰؛ مک‌کوک^۹، ۲۰۰۴؛ بوشمن^{۱۰}، ۲۰۰۳، ۲۰۰۴، ۲۰۰۵، آ، ۲۰۰۵).

1. Thauer & Vodosek
2. Geschichte der Öffentlichen Bücherei in Deutschland [in English: History of the public library in Germany]
3. Schuhböck
4. Greenhalgh, Landry & Worpole
5. Koizumi & Larsen
6. Audunson et al
7. Webster
8. Williamson
9. McCook
10. Buschman

۲۰۰۵ ب؛ کرانیچ، ۲۰۰۴؛ آندرسون و اسکوویک^۱، ۲۰۰۶؛ نیومن^۲، ۲۰۰۷؛ لکی و بوشمن^۳، ۲۰۰۷؛ روتبائر^۴، روتبائر^۴، ۲۰۰۷ و آبو، آدونسون و وارهم^۵، ۲۰۱۰).

در ادامه به مرور مهم‌ترین نوشتارهای مرتبط با بحث پرداخته می‌شود.

بوشمن (۲۰۰۵ ب) اذعان داشته است که باز بودن شرایط بحث و گفتگو و مفاهمه که یکی از ارکان اصلی حوزه عمومی است را به خوبی می‌توان در کتابخانه‌های عمومی فراهم کرد. مک‌کوک (۲۰۰۴، ص. ۱۸۸-۱۹۳) به این نتیجه دست‌یافت که کتابخانه‌های عمومی از طریق نقش خود به عنوان مکان‌های ملاقات، پشتیبان حوزه‌های عمومی هستند. آبو، آدونسون و وارهم (۲۰۱۰) نیز تأکید کردند که کتابخانه‌های عمومی فقط به عنوان مکان‌های سوم^۶ (اولدنبورگ، ۱۹۸۹) و محل اجتماعات صرف باشند (لکی و هاپکینز^۷، ۲۰۰۲، ص. ۳۲۷) محسوب نمی‌شوند، بلکه به عنوان مکان‌های مناسب برای ملاقات شهروندان، قادرند از حوزه عمومی حمایت کنند.

یافته‌های مطالعه گولدینگ (۲۰۰۹) حاکی از آن است که کتابخانه‌های عمومی نه تنها مکانی برای امانت و مطالعه و دسترسی به کتاب و منابع دیجیتال، بلکه به نوان یک نقطه دسترسی مناسب برای افراد، موجبات برقراری ارتباط بین مردم و جامعه محلی‌شان را فراهم می‌کنند و قادر است اجتماعات کوچک را با جامعه گسترده‌تر ارتباط و پیوند دهد. موریسون^۸ (۲۰۱۰) اذعان داشت که کتابخانه‌های عمومی از یک حوزه عمومی حمایت می‌کنند که در آن ارزش‌ها و منافع شهروندان به حقوق دولتی تبدیل می‌شوند. از سوی دیگر، ریچاردز، ویگان و دالبلو^۹ (۲۰۱۵، ص ۷۰) در یک بررسی تاریخی از تحولاتی که کتابخانه‌های عمومی پشت سر گذاشته‌اند، این مکان‌ها را به عنوان بخشی از زیرساخت‌های حوزه عمومی جوامع مدرن بیان کرده‌اند.

نتایج پژوهش جوکسمن، اسکات-هانسن و راسموسن^{۱۰} (۲۰۱۲) نیز نشان می‌دهد که کتابخانه‌های عمومی می‌توانند از چهار فضای متفاوت شامل: ۱. فضای الهام^{۱۱}، ۲. فضای یادگیری^{۱۲}، ۳. فضای دیدار^{۱۳} و ۴. فضای اجرا^{۱۴}، حمایت کنند. این مدل چهار فضایی می‌تواند یک ابزار مفید در رابطه با ساخت، طراحی، توسعه و

1. Andersen & Skouvig
2. Newman
3. Leckie & Buschman
4. Rothbauer
5. Aabo, Audunson, & Varheim
6. third place
7. Leckie & Hopkins
8. Morrison
9. Richards, Wiegand & Dalbello
10. Jochumsen, Skot-Hansen & Rasmussen
11. inspiration space
12. learning space
13. meeting space
14. performative space

بازآرایی کتابخانه‌های عمومی به عنوان مکان‌های ملاقات باشد که حاکی از مشارکت کاربر، ایجاد همکاری و ارتباط بین کتابخانه و جامعه محلی آن است. در یک کتابخانه عمومی، این چهار فضا ابتدا باید از یکدیگر و سپس از اهداف کتابخانه پشتیبانی و حمایت کنند.

در یک مطالعه مقایسه‌ای که توسط واکاری، آبو، آدونسون، هیسمانس و اومس^۱ (۲۰۱۴) در سه کشور انجام شد، مزایا و فواید حاصل از کتابخانه‌های عمومی و ساختار آن‌ها در زمینه‌های اصلی زندگی پرداخته شد. نتایج نشان داد که تعداد کمی از مشارکت‌کنندگان، کتابخانه را در مشارکت و پیگیری مباحث اجتماعی مهم دانسته‌اند. از سوی دیگر، هنوز ارزش‌ها و کارکردهای اجتماعی کتابخانه‌ها و پشتیبانی کتابخانه‌های عمومی از نهادهای حوزه عمومی به خوبی درک و اثبات نشده است.

ویدرشیم و کویزومی (۲۰۱۶) در یک پژوهش کیفی، به مدل‌سازی مفهومی حوزه عمومی در کتابخانه‌های عمومی پرداختند و ابعادی شش‌گانه شامل ۱. معیارهای اصلی^۲، ۲. حوزه عمومی داخلی^۳، ۳. حوزه عمومی خارجی^۴، ۴. تشکیل و سازماندهی گفتمان^۵، ۵. انجام فرآیندهای مشروعیت‌بخشی و قانونی‌سازی^۶ و ۶. تسهیل گفتمان^۷ ارائه دادند. آن‌ها در پژوهشی دیگر در سال ۲۰۱۷ به ارائه یک رویکرد سیستم ارتباطی برای مسئله مشروعیت‌بخشی به کتابخانه‌های عمومی و در بین حوزه‌های عمومی و خصوصی پرداختند. تحلیل‌ها باعث شد که دو بعد یافت شود: در بعد حوزه عمومی، کنشگران خصوصی، به کتابخانه مشروعیت می‌بخشند؛ و در بعد حوزه خصوصی، کنشگران خصوصی، خدمات شخصی را مبادله می‌کنند و از قدرت اقتصادی استفاده می‌کنند (ویدرشیم و کویزومی، ۲۰۱۷).

در یک مطالعه تطبیقی، آدونسون و دیگران^۸ (۲۰۱۹) به بررسی برداشت‌های مختلف از نقش کتابخانه‌های کتابخانه‌های عمومی به عنوان نهادهای حوزه عمومی در شش کشور اروپایی پرداختند. یافته‌ها نشان داد که کتابخانه‌های عمومی هنوز نتوانسته‌اند به عنوان نهادهای حوزه عمومی و به عنوان مکان‌های ملاقات در سطح اجتماع معرفی شوند، هر چند می‌توانند در زمینه‌هایی از جمله فراهم کردن اطلاعات شهروندی، تأمین مکان ملاقات و مکانی برای بحث و گفتگوی عمومی اثرگذار باشند.

نتایج مطالعه ویدرشیم، کویزومی و لارسن (۲۰۲۰) حاکی از آن است که در کشور نروژ کتابخانه‌های عمومی به عنوان حوزه‌های عمومی و به عنوان مکان‌های ملاقات فیزیکی و حضوری معرفی شده‌اند؛ در عین

1. Vakkari, Aabo, Audunson, Huysmans & Oomes
2. core criteria
3. internal public sphere
4. external public sphere
5. collect and organize discourse
6. perform legitimation processes
7. facilitate discourse
8. Audunson, et al

حال، در کتابخانه‌های عمومی امریکا تصمیم‌گیری‌ها بیشتر با اجتماعات محلی است؛ همچنین در ژاپن نیز تأکید بیشتر بر حوزه عمومی ادبی است.

مرور ادبیات و پژوهش‌های انجام شده در مقوله حوزه عمومی در داخل کشور، نشان می‌دهد که این موضوع در ایران نوپاست و حدود ۲ دهه است که آغاز شده است. در میان پژوهش‌های موجود، کمترین مطالعه‌ای را می‌توان یافت که به بحث مکان‌ها و اهمیت و جایگاه آن در تشکیل حوزه عمومی و تجلی کالبدی فضاها و عرصه‌های عمومی پرداخته باشد. در حیطه علوم اطلاعات نیز تا کنون هیچ پژوهشی به مبحث حوزه عمومی و کتابخانه‌ها نپرداخته و تنها در فصلی از کتابی با عنوان «نظریه انتقادی برای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی» (لکی، گیون و بوشمن^۱، ۱۳۹۵، ص. ۳۲۵) به طور مختصر به بیان ارتباط اندیشه‌های هابرماس و حوزه عمومی در کتابداری و اطلاع‌رسانی پرداخته است. به این ترتیب، آنچه که در کشور موجود است حوزه عمومی را در بافت‌هایی غیر از علوم اطلاعات و کتابخانه‌های عمومی بررسی کرده‌اند.

مرور پیشینه و مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که پژوهش‌های مربوط به حوزه عمومی و کتابخانه‌های عمومی را می‌توان به دو دسته موضوعی تقسیم کرد: نخست، ادبیاتی که به بررسی چگونگی عملکرد کتابخانه‌ها به عنوان زیرساخت حوزه عمومی پرداخته‌اند و دوم، ادبیاتی که کتابخانه‌های عمومی را به عنوان یک حوزه عمومی بررسی کرده است.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها یک پژوهش توصیفی (غیرآزمایشی) و از نوع پیمایشی دانست. همچنین به دلیل آن که علاوه بر تصویرسازی و بیان شرایط موجود، به تفسیر، تبیین، تحلیل و تشریح دلایل چرایی و چگونگی این وضعیت می‌پردازد، یک مطالعه «توصیفی-تحلیلی» محسوب می‌شود. از سوی دیگر، به لحاظ رویکرد یا ماهیت داده‌ها، یک پژوهش آمیخته اکتشافی است. در پژوهش حاضر برای شناسایی و استخراج عوامل فرهنگی مؤثر در ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی به مثابه مراکز اجتماعی، مبتنی بر نظریه حوزه عمومی یورگن هابرماس، از روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد استفاده شده است.

در این پژوهش، به گسترش یک نظریه استقرایی که از دل داده‌ها بیرون می‌آید، پرداخته شد، نه یک نظریه قیاسی که توسط آزمون فرضیات حمایت می‌شود. در واقع، از آنجایی که در حوزه مطالعاتی مورد بحث، نظریه‌های مناسبی موجود نبود و همچنان نکات و ابهاماتی باقی بود، نگارندگان این سطور، نظریه‌پردازی داده‌بنیاد را بهترین روش برای انجام این مطالعه تشخیص دادند. برای انجام این امر، از ۳ شیوه کدگذاری

استفاده شد. ابتدا، از خود کلمات افراد مصاحبه‌شده، از طریق تجزیه و تحلیل و شکستن داده‌ها اقدام شد (کدگذاری باز). سپس هر یک از مقوله‌ها، به دیگر مقوله‌های فرعی مرتبط شدند (کدگذاری محوری)؛ و در نهایت، هر یک از مقوله‌ها به طبقه مرکزی مرتبط شدند و ضمن اعتبار بخشیدن به روابط حاکم بین آن‌ها، طبقات عمده اطلاعاتی ایجاد شد (کدگذاری گزینشی).

رویکرد مورد استفاده برای اجرای نظریه داده‌بنیاد، از نوع نظام‌مند (سیستماتیک) بود. در این رویکرد که اولین بار توسط اشتراوس و کوربین در سال ۱۹۹۰ شرح داده شده است (بازرگان، ۱۳۸۹، ص. ۹۷)، همه داده‌ها باید در مقوله‌های ۶ گانه شامل: ۱. متغیر کانونی (پدیده اصلی)، ۲. موجبات علی، ۳. راهبردها، ۴. زمینه‌های خاص، ۵. عوامل واسطه‌ای و مداخله‌کننده، و ۶. پیامدها، صورت‌بندی و در قالب الگویی پارادایمی ارائه بشود (فراستخواه، ۱۳۹۵، ص. ۱۰۰).

جامعه این پژوهش جهت انجام مصاحبه و برای نیل به مقصود، کلیه خبرگان، متخصصان، صاحب‌نظران و پژوهشگران حوزه مطالعاتی کتابخانه‌های عمومی که دارای آثار گوناگون پژوهشی هستند و یا مدیران، کارشناسان و کتابداران کتابخانه‌های عمومی که صاحب تجربه و کار اجرایی مستمر بوده‌اند، را در بر می‌گیرد. خبرگان و متخصصان در دو بخش انتخاب شدند. در یک بخش، خبرگان و متخصصان موضوعی حوزه مطالعاتی کتابخانه‌های عمومی و در بخش دیگر، کتابداران و حرفه‌مندان سازمان‌های اجرایی مرتبط با کتابخانه‌های عمومی. ملاک خبره و متخصص بودن در حوزه موضوعی مطالعاتی کتابخانه‌های عمومی، منتشر کردن متون مختلفی (اعم از نگارش پایان‌نامه و رساله دانشگاهی، طرح پژوهشی، مقاله یا کتاب) در این حوزه توسط این افراد است؛ و ملاک خبره بودن در کتابداران و حرفه‌مندان سازمان‌های اجرایی مرتبط با کتابخانه‌های عمومی، داشتن مدرک تحصیلی کارشناسی‌ارشد و بالاتر و سابقه ۸ سال کار مستمر در کتابخانه‌های عمومی و یا داشتن ۴ سال سابقه مدیریت بوده است.

برای نمونه‌گیری جهت انتخاب خبرگان برای انجام نظریه داده‌بنیاد، از نمونه‌گیری هدفمند^۱ استفاده شد. جهت شناسایی و استخراج عوامل فرهنگی مؤثر در ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی به عنوان مراکز اجتماعی، از مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته و تشکیل گروه‌های کانونی بهره‌جویی شد. در نهایت ۳۳ نفر به عنوان حجم نمونه برای مصاحبه‌ها و ۲ گروه ۴ نفره (در مجموع ۸ نفر) نیز نمونه مورد استفاده جهت گروه کانونی را تشکیل داد. فرایند مصاحبه هم به ۲ صورت مجازی و حضوری انجام می‌یافت. این مصاحبه‌ها تا رسیدن به

مرحله اشباع نظری ادامه پیدا کرد. ابزار تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی نیز نرم‌افزار مکس کیودا^۱ (نسخه ۱۱)، و برای تحلیل داده‌های کمی، ابزار اس.پی.اس.اس نسخه ۲۲ و ماکروسافت اکسل نسخه ۲۰۱۶ بوده است. پس از شناسایی عوامل فرهنگی، نیاز بود تا روایی این عوامل به تأیید برسد. برای اعتبارسنجی عوامل، از شاخص نسبت روایی محتوایی^۲ (CVR) استفاده شد. برای این منظور، پرسشنامه‌ای با طیف لیکرت ۳ بخشی شامل «گویه ضروری است»، «گویه مفید است، ولی ضروری نیست» و «گویه ضرورتی ندارد» که مستخرج از داده‌های کیفی پژوهش بودند، طراحی شده و برای ۳۰ نفر از خبرگان و متخصصان حوزه کتابخانه‌های عمومی ارسال گردید. همچنین پایایی عوامل کیفی استخراج شده نیز با استفاده از آزمون ضریب کاپای فلیس به اثبات رسید.

سپس در بخش کمی، پرسشنامه‌ای ۱۶ گویه‌ای (که روایی و پایایی تمامی عوامل آن در بخش کیفی تأیید شده بودند)، ابتدا در بین جامعه‌ای ۱۵ نفره توزیع شد، پس از گردآوری داده‌ها، پایایی ابزار با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ به میزان ۰/۹۱ اندازه‌گیری شد. سپس برای رتبه‌بندی و اولویت‌بندی عوامل، برای جامعه‌ای متشکل از ۶۴ نفر از خبرگان و متخصصان حوزه مطالعات کتابخانه‌های عمومی (شامل اعضای هیئت علمی، پژوهشگران، کتابداران و حرفه‌مندان سازمان‌های اجرایی) ارسال شد. این پرسشنامه در طیف لیکرت ۵ بخشی (از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم) تنظیم شده بود. در نهایت، با استفاده از روش آنتروپی شانون (شانون و ویور^۳، ۱۹۴۹) عوامل فرهنگی شناسایی شده، رتبه‌بندی و اولویت‌بندی می‌شوند.

یافته‌ها

در این بخش، به ارائه یافته‌های حاصل از کاربست نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، با استفاده از ابزار مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته با متخصصان و خبرگان حوزه کتابخانه‌های عمومی و نیز گروه‌های کانونی و سپس انجام کدگذاری‌های سه‌گانه باز، محوری و گزینشی، ارائه مدل مفهومی و در نهایت رتبه‌بندی عوامل، پرداخته می‌شود.

۱. عوامل فرهنگی مؤثر در ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی ایران به مثابه مراکز اجتماعی

کدام‌اند؟

1. MAXQDA
2. Content Validity Ratio (CVR)
3. Shannon & Weaver

پس از انجام مصاحبه‌ها و جمع‌آوری و تحلیل داده‌های کیفی، و انجام کدگذاری‌های سه‌گانه، ۳ عامل، به عنوان کدهای گزینشی و به عبارت دیگر، به عنوان عوامل فرهنگی مؤثر در تحقق نقش کتابخانه‌های عمومی ایران به مثابه مراکز اجتماعی، مبتنی بر نظریه حوزه عمومی یورگن هابرماس شناسایی و معرفی می‌شوند:

- گفتمان محلی،
- عرصه مفاهمه،
- اشاعه فرهنگی.

پس از شناسایی و استخراج عوامل مذکور، برای اعتباربخشی به این سازه‌ها لازم است تا روایی آن‌ها تأیید شوند. به این منظور، از روش شاخص نسبت روایی محتوایی (CVR) استفاده شد. طبق دیدگاه لاوشه^۱ (۱۹۷۵)، این مقدار برای زمانی که تعداد متخصصین ارزیاب ۳۰ نفر باشد، لازم است که حداقل نمره قابل قبول ۰/۳۳ به دست آید. همچنین، برای اعتمادبخشی یا تأیید پایایی هر یک از سازه‌ها، از آزمون آماری ضریب کاپای فلیس^۲ استفاده شد. به این ترتیب، پرسشنامه‌ای متشکل از داده‌های کیفی حاصل از فرایند نظریه داده‌بنیاد، به صورت آنلاین طراحی و تنظیم و برای ۳۰ نفر از متخصصان و خبرگان ارسال شد تا ضریب توافق برای هر یک از این عوامل به دست آید. مقدار کاپای بین صفر تا یک نوسان دارد. هر چقدر این سنجه به عدد یک نزدیک‌تر باشد، نشان‌دهنده توافق بیشتر بین ارزیاب‌ها است و هر چقدر به عدد صفر نزدیک‌تر باشد، به این معناست که توافق کمتری بین ارزیاب‌ها وجود دارد (مانیان و رونقی، ۱۳۹۴). در ادامه، نتیجه روایی‌سنجی و آزمون ضریب کاپای فلیس برای هر یک از عوامل فرهنگی شناسایی‌شده را می‌توان در جدول ۱ مشاهده کرد.

جدول ۱. نتایج آزمون ضریب کاپای فلیس برای عوامل فرهنگی

سطح معناداری	Z نمره	خطای استاندارد فرضی	ضریب کاپای	نسبت روایی CVR محتوایی	
۰/۰۰۰	۱۷/۳۱۱	۰/۱۷	۰/۸۲۲	۰/۶۲۱	گفتمان محلی
۰/۰۰۰	۱۵/۵۸۱	۰/۱۳	۰/۸۷۳	۰/۶۰۹	عرصه مفاهمه
۰/۰۰۰	۲۱/۳۵۷	۰/۱۶	۰/۸۴۶	۰/۶۱۴	اشاعه فرهنگی

تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که روایی تمامی عوامل، بالاتر از ۰/۳۳ است، پس می‌توان نتیجه گرفت که همه عوامل فرهنگی معتبر هستند و از روایی محتوایی مناسبی برخوردارند. همچنین مقدار کاپای به دست

1. Lawshe

2. Fleiss' kappa coefficient

آمده برای هر یک عوامل، عددی بالاتر از ۰/۷ است. با توجه به این که سطح معنی‌داری تمامی عوامل عدد ۰/۰۰۰ و کوچکتر از ۰/۰۵ است، پس پایایی تمامی سازه‌ها در سطح بالایی گزارش می‌شود. به طور کلی، تحلیل‌ها نشان می‌دهد که کتابخانه‌های عمومی برای ایفای نقش خود به مثابه مراکز اجتماعی، لازم است تا گفتمان محلی را ترویج دهند و عرصه‌ای برای مفاهیم اقصا مختلف اجتماع باشند و به اشاعه فرهنگی در جوامع محلی بپردازند. کدگذاری محوری و کدگذاری باز، برای عامل فرهنگی را می‌توان در جدول ۲ مشاهده کرد.

جدول ۲. کدگذاری‌های گزینشی، محوری و باز

کد گزینشی	کد محوری	کد باز
فرهنگی	گفتمان محلی	توجه به فرهنگ و رسوم غالب هر منطقه، برای برقراری اجتماعات محلی کتابخانه
		بومی‌بودن فعالیت‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات
		توجه به نمادها و ارزش‌های فرهنگی
		شناخت عمیق از شرایط و رخدادهای فرهنگی بومی
	عرصه مفاهیم	مکانی برای ابراز عقیده
		فراهم‌بودن آزادی اندیشه
		فراهم‌بودن آزادی بیان
		مکانی برای تربیت شهروند سالم و آموزش اصول شهروندی
		پذیرش کتابخانه‌ها به عنوان مرکزی گفتگو محور از سوی جامعه
		فراهم‌بودن امکان اشتراک‌گذاری ایده‌ها و اندیشه‌ها
	اشاعه فرهنگی	امکان مشارکت دادن مردم در امور اجتماعی
		برقراری ارتباط و تعامل کتابخانه‌ها با سایر نهادهای فرهنگی
		توانایی تغییر در نگرش افراد جامعه
		عینیت بخشیدن به فعالیت‌های کتابخانه‌ها
		ارتقای سطح آگاهی عمومی در زمان بحران‌ها و مشکلات اجتماعی
		تغییر و اصلاح نگرش مردم نسبت به علم و فرهنگ و هنر

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، تحلیل داده‌های پژوهش، ۳ کد محوری را برای عامل «فرهنگی» نمایان ساخته است. این کدها شامل «گفتمان محلی»، «عرصه مفاهیم» و «اشاعه فرهنگی» هستند. در میان مفاهیم حاصل از انجام مصاحبه‌ها، برای کد محوری گفتمان محلی ۴ کد باز، برای کد محوری عرصه مفاهیم ۷ کد باز، و برای کد محوری اشاعه فرهنگی ۵ کد باز استخراج شدند.

گفتمان محلی. تحلیل مصاحبه‌ها و کدگذاری‌ها نشان می‌دهد که توجه به فرهنگ و آداب و رسوم هر منطقه جهت برقراری اجتماعات محلی لازم است. کتابخانه‌ها باید فعالیت‌ها و برنامه‌ریزی و اقدامات خود را

بومی نموده و با توجه به نمادها و ارزش‌های فرهنگی خود، شناخت عمیقی از شرایط و رخدادهای فرهنگی بومی به دست بیاورند. برای مثال به گفته می‌توان اشاره کرد:

"قبل از هر اقدامی نیاز هست که مسئولین کتابخانه‌های عمومی کشور از موقعیت محلی کتابخانه‌ها اطلاع داشته باشند و همچنین به کتابخانه‌ها این امکان رو بدن که بسته به شرایط بومی و محلی خودش اقدام به برگزاری اجتماعات محلی بکنه." (مصاحبه‌شونده ک)

عرصه مفاهمه. امروزه کتابخانه‌های عمومی به عنوان مکان‌هایی خنثی و بی‌طرف هستند که در آن می‌توان ابراز عقیده کرد. آنجا لازم است که اندیشیدن و بیان آن اندیشه‌ها آزاد باشد تا بتوان به تربیت شهروند سالم اقدام کرد. کتابخانه‌های عمومی باید به عنوان مکانی گفتگو محور از سوی جامعه پذیرفته شود. مصاحبه‌شوندگان معتقدند که:

"به نظر من، یکی دیگر از عوامل مؤثر، بحث آزادی بیان و آزادی فکر و اندیشه در جوامع است. به این معنی که فرد بتونه آزادانه هر فکری که می‌خواد کنه و آزادانه هر چیزی که به ذهنش رسید رو به زبون بیاره و از عواقب مطرح‌کردنش نترسه. جوامعی که در اون آزادی بیان هست و در اون افراد می‌تونند به راحتی با همدیگه صحبت کنند و از صحبت‌های همدیگه یاد بگیرند و فضای آزادی وجود داشته باشه، فکر می‌کنم که خیلی مؤثر باشه در این حیثه." (مصاحبه‌شونده ب)

"باید بذاریم مردم خودشون هر چه که در ذهن دارن مطرح کنند." (مصاحبه‌شونده غ)

"دیدگاه‌ها درباره کتابخانه‌های عمومی متفاوت هست. مثلاً یک دیدگاه می‌گه که شما به عنوان یک پایگاه فقط وجود داشته باش. این یوزر باشه، مردم و کاربران بیان استفاده کنند، حتی چیدمان میز و صندلی‌ها رو خود مردم بگن که چجوری چیده بشه. یک دیدگاه هم هست که منبع از اندیشه‌ها و دیدگاه‌های سیاسی و فرهنگی و اجتماعی است. در کل باید مردم دیدگاه مثبتی داشته باشند. دیدگاه مثبت مردم، یکی از مؤلفه‌های اصلی و مهم موفقیت در اجتماعی‌سازی کتابخانه است." (مصاحبه‌شونده س)

در کتابخانه‌های عمومی باید امکان اشتراک‌گذاری آزادانه ایده‌ها و اندیشه‌ها وجود داشته باشد و بتواند مردم را در امور اجتماعی مشارکت دهد. نتیجه صحبت‌های یکی از گروه‌های کانونی به قرار زیر است:

"این خیلی در تبدیل کتابخانه عمومی به مرکز اجتماع می‌تونه مفید باشه. یعنی این مردم به این باور برسند که در جامعه خودشون می‌تونند مفید و مؤثر باشند. این امر از طریق کتابخانه‌های عمومی می‌تونه میسر بشه و این بحث مشغول‌کردن اون‌ها، بحث درگیر کردن اون‌ها، مشارکت دادن اون‌ها و در حل چالش‌های اجتماعی خیلی مهم است" (گروه کانونی دوم).

اشاعه فرهنگی. کتابخانه‌های عمومی به عنوان مکان‌هایی فرهنگی و اجتماعی باید بتوانند به اشاعه فرهنگ در سطح اجتماعات هم بپردازند. کتابخانه‌های عمومی باید با سایر نهادهای فرهنگی جامعه ارتباط برقرار نموده و توانایی تغییر در نگرش افراد جامعه را داشته باشد. کتابخانه باید بتواند به اقدامات و فعالیت‌های خود عینیت ببخشد:

"لازم است که فعالیت‌های کتابخانه‌ها واقعی و عینی بشوند. برنامه‌هایی که ما اجرا می‌کنیم به نظر من باید خیلی واقعی‌تر بشوند. یعنی اولاً ای نکه از آمارسازی دوری کنیم، درسته که همه به طرق مختلف به کتابدارها برای بالا بردن برخی آمارها فشار می‌ارن، ولی باید این دیدگاه ترویج داده بشه که بابا عدد و رقم رو بذارید کنار، آمارسازی نکنید، هر چند الان بیاید از هر کس درباره آمارسازی بپرسید، این امر رو همه انکار می‌کنند، چون به هر حال الان یک فضای رعب و ترس دوجانبه‌ای هست، چه برای این که آمارسازی نکنی، و چه برای این که لو بری که داری آمارسازی می‌کنی." (مصاحبه‌شونده خ)

از دیگر ویژگی‌هایی که بر ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی به عنوان مراکز اجتماعی اثرگذارند، توانایی تغییر و اصلاح نگرش مردم نسبت به علم و فرهنگ و هنر و ارتقای سطح آگاهی عمومی در زمان مشکلات و بحران‌ها است:

"کتابخانه محلی برای ذخیره و ارائه اطلاعات در زمان بحران است. در ایام سیل یک سری از کتابداران می‌گفتند که ما باید منابع مربوط به سیل رو جمع‌آوری کنیم. برخی دیگه می‌گفتند که ما باید آگاهی عمومی درباره سیل رو ارتقاء بدیم" (مصاحبه‌شونده ت).

۲. مدل مفهومی عوامل فرهنگی اثرگذار در ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی ایران به مثابه

مراکز اجتماعی چگونه است؟

پس از بیان تمامی کدگذاری‌های گزینشی، محوری و باز، لازم است با استفاده از کدهای محوری، الگوی مفهومی پژوهش طراحی و تدوین شود. به اعتقاد کرسول^۱ (۲۰۰۵)، یک نظریه داده‌بنیاد باید در قالب یک مدل مفهومی بیان شود. در شکل ۱، مدل مفهومی عوامل فرهنگی مؤثر در ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی ایران به مثابه مراکز اجتماعی ارائه شده است. در ادامه به تشریح مدل پرداخته می‌شود.

شرایط علی. شرایط علی، حوادث، رویدادها و اتفاقاتی هستند که منجر به توسعه یک پدیده می‌شوند

(خاکی، ۱۳۹۲، ص. ۲۳۲) و مقوله اصلی را تحت تأثیر قرار می‌دهند (بازرگان، ۱۳۸۹، ص. ۱۰۰). در این

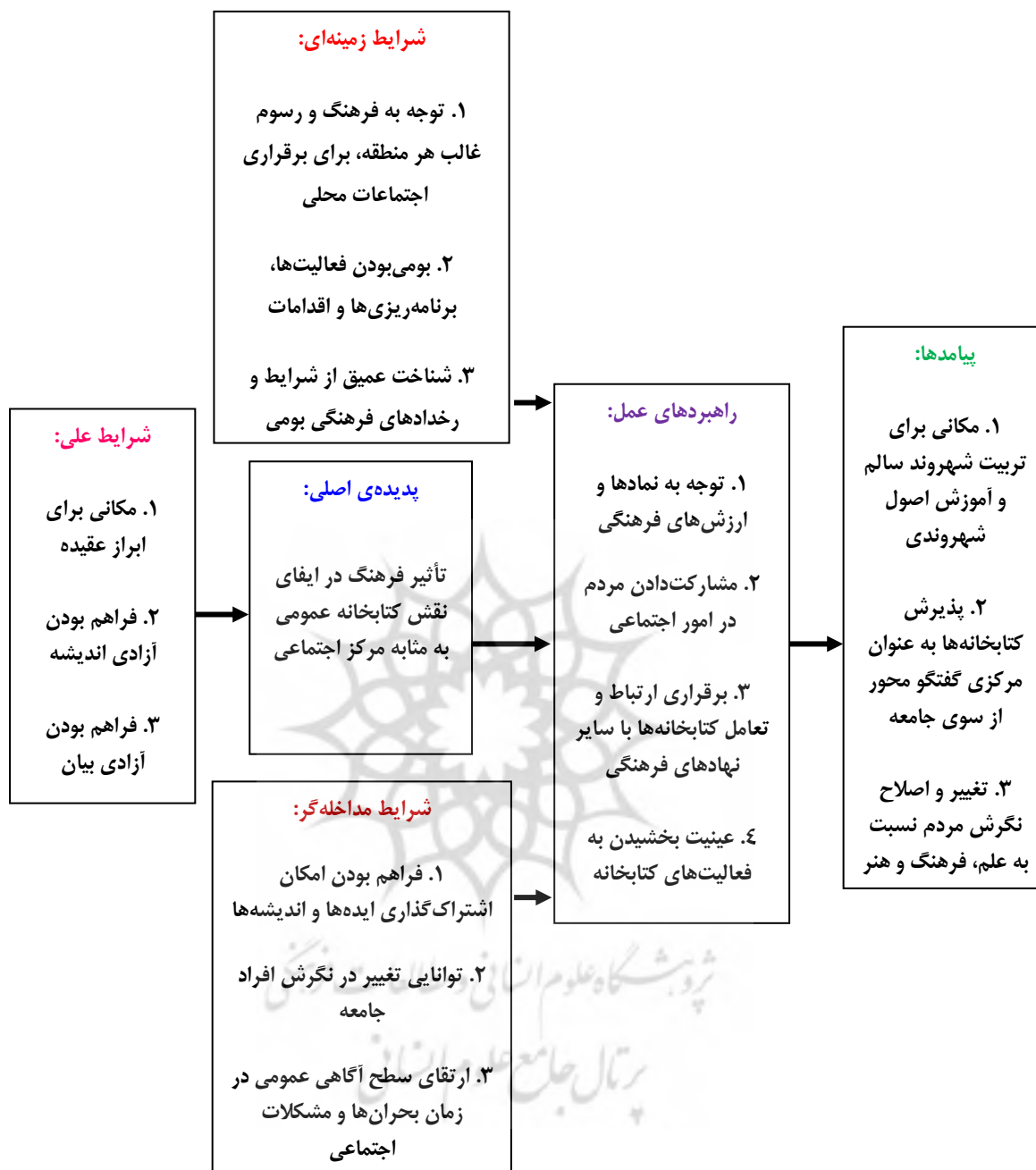
پژوهش، مکانی برای ابراز عقیده، فراهم‌بودن آزادی اندیشه و فراهم‌بودن آزادی بیان، به عنوان شرایط علی مدل، بر وقایعی دلالت می‌کنند که محقق شدن نقش کتابخانه‌های عمومی به عنوان مراکز اجتماعی، منتهی می‌شود.

شرایط زمینه‌ای. زمینه یا محیط، شرایط ویژه‌ای است که راهبردها را تحت تأثیر قرار می‌دهند (بازرگان، ۱۳۸۹، ص. ۱۰۰). در پژوهش حاضر، توجه به فرهنگ و رسوم غالب هر منطقه، بومی بودن فعالیت‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات و شناخت عمیق از شرایط و رخدادهای فرهنگی بومی، به عنوان شرایط زمینه‌ای است که نشان‌گر سلسله خصوصیات ویژه‌ای بوده و بر پدیده مورد بررسی دلالت می‌کند.

شرایط مداخله‌گر. شرایط مداخله‌گر، شرایط محیطی هستند که راهبردها را تحت تأثیر قرار می‌دهند (بازرگان، ۱۳۸۹، ص. ۱۰۱). در این مطالعه، فراهم‌بودن امکان اشتراک‌گذاری ایده‌ها و اندیشه‌ها، توانایی تغییر در نگرش افراد جامعه و ارتقای سطح آگاهی عمومی در زمان بحران‌ها و مشکلات اجتماعی، به عنوان شرایط مداخله‌گر یا میانجی محسوب می‌شوند و مجموعه عوامل و شرایطی هستند که به پدیده مورد بررسی تعلق دارند و بر راهبردهای ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی به مثابه مرکز اجتماعی اثرگذارند. این شرایط، به سهولت بخشی راهبردها در زمینه‌ای خاص و یا محدود کردن آن‌ها می‌پردازد.

راهبردهای عمل. اقدامات یا تعامل‌های ویژه‌ای هستند که از پدیده اصلی حاصل می‌شوند (بازرگان، ۱۳۸۹، ص. ۱۰۱). در پژوهش حاضر، توجه به نمادها و ارزش‌های فرهنگی، مشارکت‌دادن مردم در امور اجتماعی، برقراری ارتباط و تعامل کتابخانه‌ها با سایر نهادهای فرهنگی و عینیت‌بخشیدن به فعالیت‌های کتابخانه، به عنوان راهبردهای کنش و واکنش و برای اداره، کنترل، برخورد و یا به انجام رساندن فرایند ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی به عنوان مراکز اجتماعی در یک شرایط خاص بهره می‌گیرند و به طراحی مدل کمک می‌کنند.

پیامدها. پیامدها همان نتایجی هستند که در اثر راهبردهای عمل پدیدار می‌شوند (بازرگان، ۱۳۸۹، ص. ۱۰۱). در این پژوهش، مکانی برای تربیت شهروند سالم و آموزش اصول شهروندی، پذیرش کتابخانه به عنوان مرکزی گفتگو محور از سوی جامعه و تغییر و اصلاح نگرش مردم نسبت به علم، فرهنگ و هنر، در بُعد پیامدها جای می‌گیرد و به عنوان نتایج مدل و در نتیجه اتخاذ و اجرای هر یک از راهبردهای عملی ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی به مثابه مراکز اجتماعی محسوب می‌شوند. به عبارت دیگر، تمامی آنچه که در شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر و راهبردهای عملی بیان شد، به این پیامدها منتهی می‌شوند.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

۳. رتبه‌بندی عوامل فرهنگی مؤثر در ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی ایران به مثابه مراکز اجتماعی چگونه است؟

برای پاسخ‌گویی به پرسش سوم پژوهش، بعد از این که عوامل فرهنگی مؤثر شناسایی شدند، لازم است که با به‌کارگیری روش‌های ریاضی به تعیین اهمیت و اعتبار هر یک از این عوامل و رتبه‌بندی آن‌ها پرداخته شود. برای انجام این بخش از روش آنالیز آماری شانون بهره‌گیری شد. به این منظور، پرسشنامه‌ای شامل ۱۶

گویه، در طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای (از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم) در محیط الکترونیکی طراحی و برای نخبگان و متخصصان حوزه مطالعات کتابخانه‌های عمومی ارسال شد. در نهایت، پس از جمع‌آوری داده‌ها، میزان اهمیت (وزن) هر عامل سنجیده شد و سپس رتبه‌بندی و اولویت‌بندی عوامل فرهنگی مؤثر در ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی به مثابه مراکز اجتماعی ارائه می‌شود. در روش آنتروپی شانون، ابتدا پیام بر حسب مقوله‌ها، به تناسب هر پاسخگو در قالب فراوانی شمارش می‌شود، سپس، با استفاده از بار اطلاعاتی هر مقوله، درجه اهمیت هر یک محاسبه می‌شود. در جدول ۳ محاسبه وزن هر یک از عوامل فرهنگی، در کنار آنتروپی و درجه انحراف هر کدام، محاسبه شده است.

جدول ۳. محاسبه وزن عوامل فرهنگی مؤثر در ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی به مثابه مراکز اجتماعی

عوامل	آنتروپی هر عامل (Ej)	درجه انحراف هر عامل (Dj)	وزن هر عامل (Wj)	رتبه هر عامل
گفتمان محلی	۰/۵۰۷	۰/۴۹۱	۰/۱۵۵	۲
عرصه مفاهمه	۰/۵۰۱	۰/۴۹۳	۰/۱۶۰	۱
اشاعه فرهنگی	۰/۵۱۲	۰/۴۸۹	۰/۱۵۲	۳

همان‌طور که مشاهده می‌شود، سازه عرصه مفاهمه، با ۰/۵۰۱ و وزن ۰/۱۶۰، به عنوان اثرگذارترین عامل فرهنگی شناسایی شده در ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی به مثابه اجتماعی به شمار می‌رود. پس از انجام آزمون آنتروپی و تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از آن و در پاسخ به سومین پرسش این پژوهش، رتبه‌بندی عوامل فرهنگی مؤثر در تحقق نقش کتابخانه‌های عمومی به عنوان مراکز اجتماعی، مبتنی بر نظریه حوزه عمومی یورگن هابرماس، به این صورت بیان می‌شود: ۱. عرصه مفاهمه، ۲. گفتمان محلی و ۳. اشاعه فرهنگی.

بحث و نتیجه‌گیری

رهنمودهای ایفلا (۱۳۹۹، ص. ۲۶) نقش مهم کتابخانه عمومی را تمرکز بر توسعه فرهنگی و هنری اجتماع و کمک به شکل‌گیری هویت فرهنگی اجتماع و حمایت از این هویت می‌داند. این مهم از طریق همکاری با سازمان‌های مرتبط محلی و منطقه‌ای و نیز ایجاد فضایی برای فعالیت‌های فرهنگی، اجرای برنامه‌های فرهنگی و اطمینان از لحاظ شدن گرایش‌های فرهنگی در منابع کتابخانه به‌دست می‌آید. نحوه مشارکت کتابخانه باید منعکس‌کننده تنوع فرهنگی موجود در اجتماع و پشتیبان سنت‌های فرهنگی آن باشد.

نتایج تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که کتابخانه‌های عمومی برای ایجاد یک گفتمان محلی و ایفای نقش خود مبنی بر مرکزی اجتماعی، لازم است که برای برقراری اجتماعات محلی، به فرهنگ و رسوم غالب هر منطقه توجه داشته باشند. این نتایج، در راستای یافته‌های مطالعه

ویدرشیم، کویزومی و لارسن (۲۰۲۰) است که نشان داد در کتابخانه‌های عمومی کشور امریکا تصمیم‌گیری‌ها بیشتر بر پایه اجتماعات محلی در کتابخانه‌های عمومی است. کتابخانه‌های عمومی باید در ایجاد اجتماعات محلی کمک کند. باید توجه داشت که آیا چنین چیزی با توجه به جو حاکم، شدنی است؟ لازم است که در این بعد، به خوبی به تفاوت‌های موجود هر منطقه با منطقه دیگر توجه کرد و اجتماع‌سازی را فقط بر اساس آنچه که در هر محله و منطقه به وجود آورد. در واقع، نیاز است تا قبل از هر چیزی، مسئولین کتابخانه‌های عمومی کشور، از موقعیت محلی کتابخانه‌ها اطلاع داشته باشند و به آن‌ها این امکان را بدهند که بسته به شرایط بومی و محلی خود اقدام به برگزاری اجتماعات محلی کند. در این راستا، ضروری است که تمامی جوانب دیده شود و تمامی اجتماعاتی که می‌توانند تشکیل شوند مورد شناسایی قرار بگیرند و اختیارات کافی به اجتماعات محلی داده شود.

نتایج برآمده از مصاحبه‌های پژوهش حاکی از آن است که کتابخانه‌های عمومی برای تبدیل شدن به مراکز اجتماعی لازم است تا به نمادها و ارزش‌های فرهنگی و بومی بودن فعالیت‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات خود توجه داشته باشند. همچنین از شرایط و رخدادهای فرهنگی بومی نیز شناخت عمیقی در اختیار داشته باشند. در همین راستا، لارسن (۲۰۱۸) نیز بیان داشت که کتابخانه‌های عمومی می‌توانند میراث فرهنگی محلی و ملی را برای استفاده عمومی، گردآوری و محافظت کرده و به متقاضیان خود عرضه کنند. کتابخانه عمومی به عنوان مرکزی اجتماعی، لازم است که برنامه‌ریزی مدون و مضبوطی وجود داشته باشد. برنامه‌ها و فعالیت‌هایی که در کتابخانه برگزار می‌شود باید بر اساس فرهنگ و جو حاکم بر همان منطقه باشد. در واقع، کتابخانه عمومی باید کاملاً بر اساس آنچه که در جامعه محلی‌اش می‌گذرد احاطه کامل داشته باشد. در هر جامعه‌ای ممکن است که نمادها و ارزش‌های خاصی مورد پذیرش و اقبال عموم قرار داشته باشد و همین‌ها معرف و گویای گذشته یا وضعیت حال آن باشد. یعنی آن نمادها به مفاهیمی ارزشمند و قابل احترام نزد مردم تبدیل شده باشند. کتابخانه‌های عمومی برای مرکزی اجتماعی شدن، باید به تمامی این مؤلفه‌ها دقت ویژه داشته باشد. همچنین کتابخانه‌ای که بخواهد به عنوان یک مرکز اجتماعی معرفی بشود، نیاز است تا از رخدادهایی فرهنگی‌ای که در هر بافت و بومی وجود دارد یا قرار است برگزار شود، شناخت کامل و جامع داشته باشد. به عبارت دیگر، یک کتابخانه عمومی اجتماعی، باید تصویر همه جامع و جانبه‌ای از جامعه محلی‌اش باشد. در رهنمودهای ایفلا (۱۳۹۹، ص. ۳۰) نیز آمده است که در سطح اجتماع محلی، کتابخانه عمومی باید عاملی کلیدی برای گردآوری، پاسداشت و نشر فرهنگ محلی با تمام تنوع آن باشد. این مهم، به روش‌های مختلفی مانند نگهداری مجموعه‌های تاریخ محلی، برگزاری نمایشگاه‌ها، قصه‌گویی، انتشار منابع

مورد علاقه مردم بومی و ایجاد برنامه‌های تعاملی با رنگ و رو و موضوع بومی قابل حصول است. در جایی که سنت شفاهی شیوه مهمی برای ارتباط است، کتابخانه عمومی باید مشوق بسط و تداوم آن باشد.

تحلیل‌ها حاکی از آن است که با توجه به مفاهیم موجود در نظریه حوزه عمومی هابرماس، لازم است تا در یک کتابخانه عمومی، مکان مناسبی برای ابراز عقیده محسوب شود. یک کتابخانه عمومی باید مکانی برای صحبت و تبادل نظر آزادانه باشد. مکانی که مردم بتوانند در آن به راحتی ابراز عقیده کرده و با هم مشارکت داشته باشند تا بتوانند در حل چالش‌ها و معضلات اجتماعی به یکدیگر کمک کنند. در واقع، مکانی باشد که مردم بتوانند در امور جمعی و اجتماعی با هم به تبادل اندیشه و عقیده بپردازند. گفتگو یکی از اصلی‌ترین معیارهای یک حوزه عمومی است. در کتابخانه باید فضاها و اتاق‌های مناسبی برای گفتگو و دیدار و ملاقات وجود داشته باشند. در حال حاضر چه بسا بسیاری از کتابخانه‌های ما از کمبود فضای مناسب برای انجام فعالیت‌های پایه کتابداری رنج می‌برند، مگر برخی از کتابخانه‌های بزرگ و مرکزی استانی. پس اگر نگاه‌ها و دیدگاه‌ها به کتابخانه تغییر کند و به جای این که آن را به عنوان مخزنی از کتاب و محلی برای مطالعه بدانیم، به آن به عنوان یک مرکز اجتماعی و محل تجمع و بیان دیدگاه‌های گوناگون به آن نگاه شود، ایجاد نه تنها یک اتاق، بلکه اتاق‌های متعدد با کاربری‌های گوناگون، شاید حتی از ایجاد یک سالن مطالعه هم لازم‌تر و ضروری‌تر به نظر برسد. امروزه یک فرصت ویژه برای کتابخانه‌های عمومی به وجود آمده است. فضاهای عمومی مانند پارک‌ها و کافی‌شاپ‌ها و ابزارهایی مانند مثل کتاب، مجله، رادیو، تلویزیون و غیره که همگی می‌توانند به عنوان حوزه‌های عمومی محسوب بشوند، هر چقدر که با محدودیت‌های مختلفی مواجه شوند و جو آن‌ها بسته‌تر شوند، مکان‌هایی مانند کتابخانه‌ها بیشتر می‌توانند خودشان را به رخ کشیده و توانمندی‌های خود را نشان بدهند. در واقع کتابخانه‌های عمومی برای حضور مردم و اجتماعات مختلف می‌توانند به عنوان مکان‌هایی با ظرفیت بالا معرفی شوند که امکان صحبت درباره هر چیزی که نفع عمومی در آن باشد، را فراهم آورند. در واقع، کتابخانه‌های عمومی به عنوان یک مکان عمومی مطلق برای ابراز عقاید محسوب می‌شوند.

همچنین فراهم بودن آزادی اندیشه و آزادی بیان و امکان به اشتراک‌گذاری ایده‌ها و اندیشه‌ها، نیز از دیگر معیارهای شناسایی شده برای محقق‌شدن نقش کتابخانه‌های عمومی به مثابه مراکز اجتماعی شناخته شده است. نتایج این پژوهش، همسو با مطالعه آدونسون و دیگران (۲۰۱۹) است که بیان داشته‌اند که کتابخانه‌های عمومی همواره با یکی از مصادیق بارز وجود حوزه‌های عمومی که همان دوری از سانسور، آزادی بیان و دسترسی آزادانه به اطلاعات بوده است، مواجه بوده‌اند. پس کتابداران و کتابخانه‌ها باید سیاست‌هایی را اتخاذ کنند که همزمان از آزادی بیان دفاع کنند، در عین حال، به جامعه و دولت نیز احترام بگذارند

(استارگس^۱، ۲۰۱۵). هابرماس (۱۳۹۹، ص. ۴۶) می‌گوید شهروندان در حوزه عمومی در فضایی غیرکنترل شده، با تضمین آزادی بیان و آزادی انتشار عقاید خویش و آزادی اجتماع، به تبادل نظر درباره موضوعات مورد علاقه عمومی می‌پردازند. آزادی اندیشه و آزادی بیان یکی از اصول اساسی نظریه حوزه عمومی است. آزادی در بطن مردم‌سالاری تعریف می‌شود. در یک حوزه عمومی چنانچه ایده و نظری مطرح شود که مخالف با نظر عموم و مغایر با افکار عمومی است، نباید آن اندیشه و بیان را سرکوب کرد. کتابخانه‌های عمومی باید به سمت فراهم‌آوردن فضایی پیش‌بروند که در آن بتوان آزادانه و به راحتی فکر کرد و آنچه که در ذهن است را به زبان آورد تا کتابخانه محلی برای مفاهمه شود. حوزه‌های عمومی، مراکز اجتماعی و به تبع آن، کتابخانه‌های عمومی آن اثربخشی‌ای که می‌توانند داشته باشند به خاطر برخورداری از آزادی اندیشه و آزادی بیان است. در غیر این صورت، جایی که نتوان آنجا آزادانه صحبت کرد را نمی‌توان انتظار داشت که یک مرکز اجتماعی و محل مراجعه عموم مردم جامعه باشد. آن کتابخانه عمومی که بخواهد به عنوان یک مرکز اجتماعی تلقی شود، باید مکانی برای اشتراک ایده‌ها و تبادلات اجتماعی آزاد باشد. این امر، یکی از عوامل پایه و اساسی برای ایجاد یک مرکز اجتماعی مبتنی بر نظریه حوزه عمومی هابرماس است. یک کاربر و حتی یک کتابدار نباید از بیان نیاز اطلاعاتی یا اندیشه خود ترس و ابایی داشته باشد. در کل، فعالیت‌ها و امور فرهنگی و اجتماعی جزئی از کار کتابخانه‌های عمومی است. در انجام کارهای فرهنگی و اجتماعی، زمینه‌ها و موضوعات زیادی است که می‌تواند جای کار داشته باشد. پس آزادی اندیشه و آزادی بیان هم برای کتابدار و هم مراجع یکی از اصول اساسی تبدیل کتابخانه‌های عمومی به مراکز اجتماعی است.

نتایج نشان داد که یکی دیگر از مؤلفه‌های مؤثر در تحقق نقش کتابخانه‌های عمومی به مثابه مرکزی اجتماعی، فراهم‌بودن مکانی برای تربیت شهروند سالم و آموزش اصول شهروندی است. این عامل، همسو با پژوهش قاضی‌زاده، مختاری و حسین‌زاده (۱۳۹۷) است که به این نتیجه دست یافتند که کتابخانه‌های عمومی بهترین مکان برای آموزش و ترویج مهارت‌های شهروندی و اثرگذاری در این زمینه است. برای تحقق این امر، می‌توان از نمایش کتاب‌های مرتبط و برگزاری دوره‌های مهارت‌های سواد اطلاعاتی برای غنی‌سازی سواد شهروندی می‌تواند از اولویت برخوردار باشد. آدونسون و همکاران (۲۰۱۹) نیز اذعان داشتند که کتابخانه‌های عمومی به عنوان حوزه‌های عمومی قادر خواهند بود تا به تأمین اطلاعات شهروندی برای کاربران خود کمک کنند. فاضلی (۱۳۹۸) نیز در همین راستا معتقد است که کتابخانه‌های عمومی در دنیای مدرن برای این شکل گرفتند تا عامه مردم بتوانند از طریق هر نوع دانشی که نیاز دارند به تربیت عاطفی و شناختی و به تربیت اجتماعی خود بپردازند. کتابخانه عمومی فضایی فرهنگی است برای شکل‌دادن شهروند.

مأموریت و رسالت کتابخانه عمومی در امتداد نهادهایی است که قرار است شهروند مدرن معاصر و انسان شهری و آن انسان توانایی که بتواند در چارچوب شیوه زندگی معاصر، معاصریت خودش را تحقق ببخشد تربیت کنند. کتابخانه عمومی که ایده آرمانی و ایده‌آل اولیه‌اش در آغاز قرن نوزدهم و توسعه یافتنش در طول قرن نوزدهم و بسط آن در قرن بیستم بود، برای این توسعه یافت که بتواند عامه مردم را به شهروند تبدیل کند، به همان معنای دقیق کلمه شهروند، یعنی کسی که مسئولیت‌های اجتماعی را می‌شناسد و در جستجوی تحقق حقوق خود و دیگران است. شهروند، انسان شهری شده معاصر است. فردی که حقوق سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی را تشخیص می‌دهد و برای تحقق این حقوق برای خودش و دیگران مبارزه می‌کند. کتابخانه عمومی فضایی فرهنگی است که انسان شهری و شهروند قرار است آنجا وجود خود را از طریق مشارکت، هم‌زیستی، تعامل و از طریق بودن در خانه تحقق ببخشد، نه از طریق بودن در یک نظام بوروکراتیک و تکنوکراتیک و نه از طریق درگیر شدن با یک نوع فن‌سالاری^۱ و دیوان‌سالاری^۲، و نه از طریق راه یافتن به یک اداره یا یک سازمان.

در قسمت‌های پیشین بر گفتگومحور بودن کتابخانه عمومی تأکید شد. همچنین در پژوهش‌هایی از جمله بوشمن (۲۰۰۵) ب عنوان یکی از عوامل اساسی شناخته شد. در کنار آن‌ها، مطالعاتی همچون هولاب (۱۳۷۵) و زورینسکی، اوسبورن، آنتونی-نی و مک‌کنی^۳ (۲۰۱۳)، آدونسون و دیگران (۲۰۱۹) و انجمن کتابداران آمریکا (۲۰۲۱)، بر این امر صحنه گذاشته‌اند. هابرماس (۱۹۸۹) نیز می‌گوید که حوزه عمومی مأمور گاهی است برای تبادل ایده‌ها و گفتگو، به منظور شکل‌دادن به عقاید و افکار و اندیشه‌های فردی که دارای عقل و دیدگاهی انتقادی هستند. در عین حال، باید توجه داشت که گفتگومحور بودن یک کتابخانه عمومی باید توسط جامعه محلی کتابخانه هم پذیرفته شده باشد. در واقع، کتابخانه عمومی باید از سوی جامعه نیز به عنوان مرکزی گفتگومحور پذیرفته و شناخته شده باشد. تحلیل‌ها نشان داد که برای ایفای نقش کتابخانه به مثابه مرکزی اجتماعی، باید امکان مشارکت‌دادن مردم در امور اجتماعی فراهم باشد. قریشی و ساعی (۱۳۹۳) در این راستا بیان می‌کنند که با توجه به اهمیت مشارکت اجتماعی در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه، کارمندان کتابخانه‌ها به دلیل ارتباط با قشر وسیعی از استادان، روشنفکران، دانشجویان و عامه مردم، می‌توانند نقش اساسی در این زمینه ایفا کنند. پس کتابخانه باید مکانی باشد که مردم بتوانند از طریق آن، هم از امور اجتماعی مطلع شوند و هم امکان شرکت در آن برایشان فراهم شود.

1. technocracy

2. bureaucracy

3. Zurinski, Osborne, Anthoine-Ney & McKenney

گلتن^۱ (۲۰۱۹) نیز بر اهمیت نقش فضاهای غیررسمی مانند کتابخانه‌های عمومی برای یک جامعه مدنی کارآمد و ایجاد مشارکت شهروندان در امور اجتماعی تأکید کرده است.

یکی از کدهای محوری استخراج‌شده در این پژوهش اشاعه فرهنگی بوده است. در این حیطة، کتابخانه‌های عمومی برای تبدیل‌شدن به مرکزی اجتماعی، باید توانایی برقراری ارتباط و تعامل با سایر نهادهای فرهنگی را داشته باشد. اسلون^۲ (۲۰۱۳) هم برای کتابخانه‌های عمومی نقش‌های متعددی در جامعه متصور می‌شود و می‌گوید کتابخانه عمومی به طور قابل توجهی، به عنوان مکانی برای اجتماع و تعامل و ارتباطات جامعه عمل می‌کند. موضوع ارتباطات و تعاملات با سایر سازمان‌ها همواره بسیار مهم و اساسی بوده است. این عامل در شناساندن کتابخانه به سایرین اثرگذار است. هنگامی که مکانی مثل کتابخانه با سازمانی دیگر مانند آموزش و پرورش، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، دانشگاه‌ها و غیره، یا با افراد و اشخاص تأثیرگذار در سطح جامعه ارتباط برقرار می‌کند، این کتابخانه به واسطه همین سازمان‌ها و افراد می‌تواند به جامعه شناسانده شود. هنگامی که کتابخانه‌ای عمومی در جامعه معرفی، شناسایی و برند شد، حتی ممکن است که مابقی سازمان‌ها و اشخاص بیایند تا به واسطه آن کتابخانه عمومی خود را به جامعه بشناسانند.

همچنین کتابخانه عمومی باید توانایی تغییر نگرش افراد جامعه را داشته باشند. از سوی دیگر، نتایج نشان داد که کتابخانه‌ای می‌تواند برای ایفای نقش خود مبنی بر مرکزی اجتماعی، به خوبی عمل کند که توانایی تغییر نگرش افراد جامعه را داشته باشد. به اعتقاد واسیچووسکا^۳ (۲۰۲۱) نیز کتابخانه عمومی به توسعه نگرش‌های مدنی و فرهنگی اجتماع پرداخته و به توسعه سرمایه اجتماعی کمک می‌کند.

یکی دیگر از عواملی که در این پژوهش شناسایی شد، لزوم عینیت‌بخشیدن به فعالیت‌های کتابخانه‌های عمومی بود. به این معنا که در وهله اول، از آمارسازی دوری کرد و به انجام فعالیت‌های کیفی پرداخت و در وهله بعد، باید تلاش کرد تا هر فعالیتی که در کتابخانه انجام می‌شود، بتوان نمود عینی آن را هم در سطح جامعه مشاهده کرد. برای مثال، چنانچه کلاس یا کارگاهی برای آموزش جستجو در اینترنت برگزار می‌شود، هدف آن نباشد که تنها برنامه‌ای اجرا شده باشد و به اتمام برسد و آن را در سامانه‌های مربوطه به عنوان یک فعالیت کتابخانه‌ای ثبت نمود؛ بلکه به اثربخشی و نتایج آن در سطح جامعه نیز توجه کرد. همچنین لازم است تا بین تجربیات عملی و مشاهدات عینی ارتباط برقرار شود، و با به کار بستن راهکارهای علمی و ایده‌های متنوع، فرصت‌های موجود را تقویت کرده و توسعه داد و تهدیدها را به چالش کشیده و به فرصت تبدیل کرد.

1. Golten

2. Sloan

3. Wojciechowska

واسیچووسکا (۲۰۲۱) بیان می‌کند که کتابخانه‌های عمومی با در دسترس قرار دادن اطلاعات عینی، به اجرای برنامه‌هایی که مشارکت مدنی و فرهنگی و اجتماعی را فراهم می‌کند، کمک می‌نمایند.

یکی از مشکلاتی که در هنگام بروز بحران‌ها و مشکلات اجتماعی دامن‌گیر جامعه می‌شود، بی‌اطلاعی و ناآگاهی مردم از نحوه برخورد و مواجهه با آن است. تحلیل‌های حاصل از این پژوهش حاکی از آن است که یکی از عوامل اساسی در تحقق نقش کتابخانه‌های عمومی به مثابه مراکز اجتماعی، توانایی ارتقای سطح آگاهی عمومی در زمان بحران‌ها و مشکلات و معضلات اجتماعی است. یکی از مسائلی که در سال‌های اخیر مباحث زیادی در حیطه کتابخانه‌های عمومی مطرح شده است، همین مسائل، معضلات، مشکلات و بحران‌های اجتماعی و تأثیر و تأثر آن بر کتابخانه‌های عمومی است. این که چگونه کتابخانه‌های عمومی می‌توانند به اثرگذاری اجتماعی بپردازند و به لحاظ اجتماعی در ارتقای سطح آگاهی شهروندان اقدام نمایند. مرور پیشینه‌ها نیز حاکی از وجود مطالعات متعدد در این حیطه است. فادرستون، لایون و رافین^۱ (۲۰۰۸) کتابخانه‌ها را به عنوان بهترین مکان برای انتشار و مدیریت اطلاعات صحیح در سطح جامعه و کمک در برنامه‌ریزی و حمایت از جامعه می‌داند. زاک^۲ (۲۰۱۱) نیز معتقد است که کتابخانه‌های عمومی با فراهم‌آوری دسترسی آسان و ارائه سریع اطلاعات معتبر در زمان بحران‌ها، نقش خود را به عنوان یک منبع اولیه و قابل اعتماد تثبیت نمایند. در این راستا، مطالعات دیگری نیز مانند آنامی^۳ (۲۰۱۲)، هالت و هالت^۴ (۲۰۱۵)، ماگلتون^۵ (۲۰۱۳)، باروز^۶ (۲۰۱۴)، بولت^۷ (۲۰۱۵)، وارهم^۸ (۲۰۱۱)، اویرونک^۹ (۲۰۱۲)، مادیمان و دیگران^{۱۰} (۲۰۱۳)، هینس^{۱۱} (۲۰۱۵) و کلی، ریگلمن، کلارا و ناوارو^{۱۲} (۲۰۱۷) وجود دارد که به نقش و جایگاه کتابخانه‌های عمومی در کاهش محرومیت‌ها و کنترل آسیب‌های اجتماعی مانند خشونت و تبعیض علیه زنان، افراد بی‌خانمان، بیکاری، اوتیسم و معتادان پرداخته‌اند.

آدونسون و دیگران (۲۰۱۹) در مطالعه خود بیان داشتند که کتابخانه‌های عمومی باید فراهم‌کننده دسترسی برابر به دانش و فرهنگ در سطح جامعه باشد. در همین راستا، نتایج مطالعه حاضر نشان داد که کتابخانه عمومی باید بتواند نگرش مردم را نسبت به علم، فرهنگ و هنر تغییر داده و اصلاح کند. در واقع،

1. Featherstone, Lyon & Ruffin

2. Zach

3. Anaeme

4. Holt & Holt

5. Muggleton

6. Barrows

7. Bolt

8. Varheim

9. Oyeronke

10. Muddiman at al.

11. Hines

12. Kelley, Riggelman, Clara & Navarro

چنانچه دسترسی برابر به دانش موجود برای همه فراهم باشد و همه اقشار به یک اندازه از اطلاعات موجود بهره جویند، به از بین رفتن شکاف اطلاعاتی، دانشی و فناوری در جامعه منجر می‌شود.

در پایان باید اذعان داشت که نظریه حوزه عمومی یورگن هابرماس از جمله نظریات جامعه‌شناسی است که با توجه به موازین موجود در آن، به اهداف و رسالت کتابخانه‌های عمومی نزدیک است. از سوی دیگر، عامل فرهنگ به عنوان یک عامل اساسی برای ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی به مثابه مراکز اجتماعی است. در این راستا، چه بسا هنوز هم بسیاری از افراد تصور کنند که کتابخانه‌های عمومی مکانی صرف برای مطالعه است، اما مرور اقدامات و فعالیت‌های متنوع کتابخانه‌های عمومی نشان می‌دهد که این مکان‌ها، به انجام فعالیت‌های متنوعی می‌پردازند که توسعه فرهنگی جوامع را در پیش دارد. به این ترتیب، کتابخانه‌های عمومی در انجام فعالیت‌های فرهنگی نقش پررنگی برعهده دارد. کتابخانه‌های عمومی جهت تحقق نقش خود به عنوان یک مرکز اجتماعی، لازم است تا گفتمان بومی جامعه را ترویج دهند، عرصه‌ای امن برای بحث و مفاهیم آزدانه اقشار مختلف اجتماع باشند و به اشاعه فرهنگی در جوامع محلی بپردازند.

پیشنهاد‌های پژوهش

- با توجه به یافته‌های پژوهش، و آنچه که در سطور پیشین اشاره شد، پیشنهاد‌های کاربردی زیر ارائه می‌شوند:
- پیشنهاد می‌شود تا با برقراری ارتباط مناسب بین کتابداران و کاربران، ضمن اطلاع از نیازهای گوناگون اجتماعات محلی، خدمات کتابخانه‌ای شخصی‌سازی شده و متناسب با نیازهای خاص هر کاربر ارائه شود؛
 - پیشنهاد می‌شود تا نظام اداری حاکم بر کتابخانه‌های عمومی از حالت ایستا و غیرقابل تغییر خارج شده و از ساختاری بر اساس نیازها و شرایط و امکانات روز برخوردار شود؛
 - پیشنهاد می‌شود تا کتابخانه‌های عمومی به فرهنگ و رسوم و آداب و نمادهای منطقه خود توجه داشته و با بومی‌کردن فعالیت‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات، گفتمان محلی را در اجتماعات خود در پیش بگیرند؛
 - پیشنهاد می‌شود تا با برگزاری دوره‌های آموزشی مختلف و برقراری ارتباطات سازنده با افراد و نهادهای گوناگون، به آموزش اصول شهروندی در کتابخانه‌های عمومی پرداخته شود؛
 - پیشنهاد می‌شود تا در انجام برنامه‌های مختلف کتابخانه‌ها، از توجه صرف به کمیت پرهیز شده و به کیفیت فعالیت‌ها و اثربخشی و کارایی آن‌ها هم توجه شود؛

- پیشنهاد می‌شود تا کتابخانه‌های عمومی در زمان بحران‌های طبیعی، با ارائه اطلاعات صحیح و معتبر به اجتماعات، آگاهی و دانش عمومی را ارتقا دهند.

سپاسگزاری

بدین وسیله از تمامی خبرگان، صاحب‌نظران و متخصصانی که در مصاحبه و گروه‌های کانونی شرکت کردند و با ارائه نظرات ارزشمند خود، به شکل‌گیری و انجام این پژوهش یاری رساندند، تشکر می‌شود. همچنین از داوران محترم که با داوری موشکافانه خود به ارتقای کیفی این مقاله یاری رساندند نیز قدردانی می‌شود.

منابع

- بازرگان، عباس (۱۳۸۹). *مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته: رویکردهای متداول در علوم رفتاری (ویرایش دوم)*. تهران: دیدار.
- پولادی، کمال؛ بوستانی، مهدی (۱۳۹۶). بررسی عناصر تشکیل‌دهنده حوزه عمومی در اندیشه هابرماس، *فصلنامه تخصصی علوم سیاسی*، ۱۳(۳۸)، ۲۰-۴۲.
- خاکی، غلامرضا (۱۳۹۲). *روش تحقیق با رویکرد گراندی در پایان‌نامه‌نویسی*. تهران: فوژان.
- رهنمودهای ایفلا: خدمت کتابخانه عمومی (۱۳۹۹). ترجمه فاطمه پازوکی، مریم حسن‌زاده و سکینه قاسم‌پور. تهران: چاپار، اساطیر پارسی.
- فاضلی، نعمت‌الله (۱۳۹۸). بازاندیشی در کار ویژه کتابخانه عمومی بر مبنای سیاست‌های خوانا و نویسا شدن مردم. بازیابی در: <http://nppl.ir/wp-content/uploads/session4tehran.pdf>
- فراستخواه، مقصود (۱۳۹۵). *روش تحقیق کیفی در علوم اجتماعی با تأکید بر نظریه بر پایه (گرنند تئوری GMT)*. تهران: آگاه.
- فروزانگهر، حمیده؛ بهزادفر، مصطفی؛ حبیب، فرح؛ فیروزآبادی، احمد (۱۳۹۲). تبارشناسی هنجارهای کیفی طراحی فضاهای شهری با تأکید بر میزان پدیداری آن‌ها در عرصه‌های عمومی. *مدیریت شهری*، ۳۲، ۵۷-۸۰.
- قاضی‌زاده، حمید؛ مختاری، حیدر؛ حسین‌زاده، سولماز (۱۳۹۷). آموزش و ترویج مهارت‌های شهروندی از طریق کتابخانه‌های عمومی. *علوم و فنون مدیریت اطلاعات*، ۴(۴)، ۸۵-۱۰۰.
- قریشی، فردین؛ ساعی، روح‌اله (۱۳۹۳). بررسی میزان مشارکت اجتماعی کارکنان و عوامل مؤثر بر آن در بین کتابخانه‌های شهر تبریز. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۰(۴)، ۶۱۱-۶۲۶.
- لکی، گلوریا جی؛ گیون، لیزا ام؛ بوشمن، جان ئی (۱۳۹۵). *نظریه انتقادی برای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی* (فتاح محمدی، مترجم). تهران: چاپار: نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور.
- مانیان، امیر؛ رونقی، محمدحسین (۱۳۹۴). ارائه چارچوب جامع پیاده‌سازی بازاریابی اینترنتی با استفاده از روش فراترکیب. *مدیریت بازرگانی*، ۷(۴)، ۹۰۱-۹۲۰.

هابرماس، یورگن (۱۳۹۹). دگرگونی ساختاری حوزه عمومی: کاوشی در باب جامعه بورژوازی. (جمال محمدی، مترجم). تهران: افکار.

هولاب، رابرت (۱۳۷۵). یورگن هابرماس: نقد در حوزه عمومی (مجادلات فلسفی هابرماس با پیپری‌ها، گادامر، لومان، لیوتار، دریدا و دیگران). مترجم: حسین بشیریه. تهران: نشر نی.

References

- Aabo, S., Audunson, R., & Varheim, A. (2010). How do public libraries function as meeting places? *Library & Information Science Research*, 32(1), 16-26.
- Aabo, S., Audunson, R., & Andreas. V. (2010). How Do Public Libraries Function as Meeting Places? *Library & Information Science Research*, 32(1), 16–26.
- American Library Association (ALA). (2021). What Is Community Engagement? Available at: <https://www.ala.org/tools/librariestransform/libraries-transforming/engagement>
- Anaeme, F. O. (2012). Reducing gender discrimination and violence against women through library and information services. *Library Philosophy and Practice*.
- Andersen, J., & Skouvig, L. (2006). Knowledge organization: a sociohistorical analysis and critique, *Library Quarterly*, 76(3), 300-322.
- Anderson, B. L. (1994). The Library as Community Center. *Library Trends*, 42(3), 395-403.
- Audunson, R. (2005). The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context: the necessity of low-intensive meeting-places. *Journal of Documentation*, 61(3), 429-441.
- Audunson, R. (2005b). The Public Library as a Meeting-place in a Multicultural and Digital Context: The Necessity of Low-intensive Meeting-places. *Journal of Documentation*, 61(3), 429–441.
- Audunson, R. A., Aabo, S., Blomgren, R., Hobohm, H. C., Jochumsen, H., Khosrowjerdi, M., & Varheim, A. V. (2019). Public libraries as public sphere institutions: A comparative study of perceptions of the public library's role in six European countries. *Journal of Documentation*, 75(6), 1396-1415.
- Audunson, R., Andresen, H., Fagerlid, C., Henningsen, E., Hobohm, H. C., Jochumsen, H., & Larsen, H. (2020). Physical places and virtual spaces. Libraries, archives and museums in a digital age. In R. Audunson, H. Andresen, C. Fagerlid, E. Henningsen, H. C., Hobohm, H. Jochum-sen, H. Larsen, & T. Vold (Eds.), *Libraries, Archives and Museums as Democratic Spaces in a Digital Age*. De Gruyter Saur, Munich.
- Audunson, R., Aabo, S., Andersen, J., Evjen, S., Jochumsen, H., Koizumi, M., Rasmussen, C. H., & Widdersheim, M. M. (2017). Libraries as an Infrastructure for a Sustainable Public Sphere in a Digital Age, *iConference Proceedings*, 12, 928–931.
- Barrows, P. K. (2014). Serving the needs of homeless library patrons: Legal issues, ethical concerns, and practical approaches. *SLIS Student Research Journal*, 4(2), 1-16.
- Bazargan, A. (2009). *An introduction to qualitative and mixed research methods: common approaches in the behavioral sciences* (2nd ed.). Tehran: Didar. (in Persian)
- Birdi, B., Wilson, K., & Cocker, J. (2008). The public library, exclusion and empathy: A literature review. *Library Review* 57(8), 576–592.

- Black, A., & Muddiman, D. (1997). *Understanding Community Librarianship: The Public Library in Post-modern Britain*. Aldershot: Avebury.
- Bolt, N. (2015). It takes a village—how public libraries collaborate with community agencies to serve the homeless in the United States. *IFLA World Library and Information Congress 2015 81st IFLA General Conference and Assembly*.
- Buschman, J. E. (2003). *Dismantling the Public Sphere: Situating and Sustaining Librarianship in the Age of the New Public Philosophy*, Libraries Unlimited, Westport, CT.
- Buschman, J. E. (2004). Staying public: The real crisis in librarianship. *American Libraries*, 35(7), 40-42.
- Buschman, J. E. (2005a). Libraries and the decline of public purposes. *Public Library Quarterly*, 24(1), 1-12.
- Buschman, J. E. (2005b). On libraries and the public sphere. *Library Philosophy & Practice*, 7(2), 1-8.
- Chu, M. M. (2013). *13 Signs The Condition of Our National Library Is A Reflection Of Malaysia's Governance*.
- Creswell, J. W. (2005). *Educational Research: Planning Conducting and Evaluating Quantitative and Qualitative Research*, 2nd ed. Upper Saddle River, NJ: Pearson Merrill Prentice-Hall.
- Evjen, S. (2015). The Image of an Institution: Politicians and the Urban Library Project. *Library & Information Science Research*, 37(1), 28–35.
- Farastkhah, M. (2015). *Qualitative research method in social sciences with emphasis on grounded theory (GMT ground theory)*. Tehran: Agah. (in Persian)
- Farozanghar, H., Behzadfar, M., Habib, F., & Firozabadi, A. (2012). Genealogy of the qualitative norms of designing urban spaces with an emphasis on their appearance in public arenas. *Urban Management*, 32, 57-80. (in Persian)
- Fazeli, N. (2018). *Rethinking the special work of the public library based on the policies of making people read and write*. Retrieved from: <http://nppl.ir/wp-content/uploads/session4tehran.pdf>. (in Persian)
- Featherstone, R. M., Lyon, B. J., & Ruffin, A. B. (2008). Library roles in disaster response: an oral history project by the National Library of Medicine. *Journal of the Medical Library Association: JMLA*, 96(4), 343–350.
- Ghazizadeh, H., Mokhtari, H., & Hosseinzadeh, S. (2017). Teaching and promoting citizenship skills through public libraries. *Information Management Science and Technology*, 4(4), 85-100. (in Persian)
- Ghoreishi, F., & Saei, R. (2013). Investigating the amount of social participation of employees and factors affecting it among the libraries of Tabriz city. *Information Research and Public Libraries*, 20(4), 611-626. (in Persian)
- Golten, E. (2019). Public Libraries as Place and Space – New Services, New Visibility.
- Goulding, A. (2009). Engaging with community engagement: Public libraries and citizen involvement. *New Library World*. 110(1/2), 37-51.

- Greenhalgh, L., Landry, C., & Worpole, K. (1993). *Borrowed time? The future of public libraries in the UK*. Gloucestershire, UK: Comedia.
- Habermas, J. (1962). *Strukturwandel der Öffentlichkeit: Untersuchungen zueiner Kategorie derbürgerlichen Gesellschaft*. Frankfurt a. M.: Suhrkamp.
- Habermas, J. (1989). *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. MIT Press, Cambridge, MA.
- Habermas, J. (2019). *Structural transformation of the public sphere: an exploration of bourgeois society*. (Jamal Mohammadi, translator). Tehran: Afkar. (in Persian)
- Hart, G. (2007). Social capital: A fresh vision for public libraries in South Africa? *South African Journal of Libraries and Information Science*, 73(1), 14–24.
- Hillenbrand, C. (2005) Public libraries as developers of social capital. *Australasian Public Libraries and Information Service*, 18(1), 4–12.
- Hines, S. S. (2015). *Connecting individuals with social services: The library's role*. Retrieved May 1, 2017 from <http://www.ifla.org/files2016/12/28>
- Holab, R. (1996). *Jürgen Habermas: Criticism in the Public Sphere (Habermas' Philosophical Controversies with Popperians, Gadamer, Lehmann, Lyotard, Derrida and others)*. Translator: Hossein Bashiriyeh. Tehran: Ney Publishing. (in Persian)
- Holt, G. E., & Holt, L. E. (2015). Library card campaigns and sustaining service: How do public libraries best serve poor children? *Public Library Quarterly*, 34(3), 270-278.
- Hunter, B., Neiger, B., & West, J. (2011). The importance of addressing social determinates of health at the local level: The case for social capital. *Health and Social Care in the Community*, 19(5), 522-530.
- IFLA guidelines: public library service (2019). Translated by Fatemeh Pazuki, Maryam Hassanzadeh and Sakineh Qasimpour. Tehran: Chapar, Persian mythology. (in Persian)
- Ingraham, C. (2015). Libraries and Their Publics: Rhetorics of the Public Library. *Rhetoric Review*, 34(2), 147–163.
- Jochumsen, H., Rasmussen, C. H., & Skot-Hansen. D. (2012). The Four Spaces – A New Model for the Public Library. *New Library World*, 113(11/12), 586–597.
- Johnston, J. (2016). The use of conversation-based programming in public libraries to support integration in increasingly multiethnic societies. *Journal of Librarianship and Information Science*, 50(2), 130–140.
- Johnston, J. (2017). *Friendship potential: Conversation-based programming and immigrant integration*. *Journal of Librarianship and Information Science*, 51(3), 670-688.
- Jones, M., Kimberlee, R., Deave, T., & Evans, S. (2013). The role of community centre-based arts, leisure and social activities in promoting adult well-being and health lifestyles. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 10(5), 1948-1962.
- Kann-Christensen, N., Porsn, N. O. (2004). The Legitimacy of Public Libraries: Cross-pressures and Change Processes. *New Library World*, 105(9/10), 330–336.
- Kelley, A., Riggelman, K., Clara, I., & Navarro, A. E. (2017). Determining the need for social work practice in a public library. *Journal of Community Practice*, 25(1), 112-125.

- Khaki, G. (2012). *Research method with a grounded approach in thesis writing*. Tehran: Fujan. (in Persian)
- Koizumi, M., & Larsen, H. (2019). Public libraries and democracy in the Nordic model. In Gašo, G., Ranogajec, M. G., Žilić, J., & Lundman, M. (Eds) *Information and technology transforming lives: connection, interaction, innovation*. Proceedings of the XXVII Bobcatss Symposium, pp. 452-457, Osijek, Croatia, BOBCATSSS.
- Kranich, N. (2004). Libraries: the information commons of civil society, in Schuler, D. and Day, P. (Eds), *Shaping the Network Society: The New Role of Civil Society in Cyberspace*, MIT Press, Cambridge, MA, pp. 279-299.
- Kranich, N. (2005). *Libraries & Democracy: The Cornerstones of Library*. Chicago, IL: American Library Association.
- Lackey, G. J., Given, L. M., Bushman, J. E. (2016). *Critical theory for library and information sciences* (Fattah Mohammadi, translator). Tehran: Chapar: Institute of Public Libraries of the country. (in Persian)
- Larsen, H. (2018). Archives, libraries and museums in the Nordic model of the public sphere, *Journal of Documentation*, 74(1), 187-194.
- Larsen, H. (2020). Theorizing Public Libraries as Public Spheres in Library and Information Science. In: Sundqvist A., Berget G., Nolin J., Skjerdingsstad K. (eds) *Sustainable Digital Communities*. iConference 2020. Lecture Notes in Computer Science, vol 12051. Springer, Cham.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel psychology*, 28(4), 563-575.
- Leckie, G. J. & Buschman, J. E. (2007). Space, place, and libraries: an introduction, in Buschman, J. E. and Leckie, G.J. (Eds), *The Library as Place: History, Community, and Culture*, Libraries Unlimited, Westport, CT, pp. 3-25.
- Leckie, G. J., & Hopkins, J. (2002). The public place of central libraries: findings from Toronto and Vancouver. *Library Quarterly*, 72(3), 326-372.
- Manian, A., & Ronaghi, M. H. (2014). Presenting a comprehensive framework for the implementation of Internet marketing using the meta-combination method. *Business Management*, 7(4), 901-920. (in Persian)
- McCabe, R. B. (2001). *Civic Librarianship: Renewing the Social Missions of the Public Library*. Lanham, MD: Scarecrow Press.
- McCook, K. d. I. P. (2004). *Introduction to Public Librarianship*, Neal-Schuman, New York, NY.
- Morrison, H. (2010). The role of the research library in an emerging global public sphere, *LIBER Annual Conference, Aarhus University, Denmark, June 29*.
- Muddiman, D., Durrani, S., Pateman, J., Dutch, M., Linley, R., & Vincent, J. (2001). Open to All? The public library and social exclusion: executive summary. *New Library World*, 102(4/5), 154-158.
- Muggleton, T. H. (2013). Public libraries and difficulties with targeting the homeless. *Library Review*, 62(1/2), 7-18.

- Ndinde, S., & Kadodo, W. (2014). The Role of Community-Based Information Centers in Development: Lessons for Rural Zimbabwe. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 2(1) 44-53.
- Newman, J. (2007). Re-mapping the public. *Cultural Studies*, 21(6), 887-909.
- Oldenburg, R. (1989). *The Great Good Place: Cafés, Coffee Shops, Bookstores, Bars, Hair Salons, and Other Hangouts at the Heart of a Community*. Paragon House, New York.
- Oyeronke, A. (2012). Information as an economic resource: The role of public libraries in Nigeria. *Chinese Librarianship: An International Electronic Journal*, 34, 66-75. Retrieved July 2, 2017 from <http://www.iclc.us/cliej/cl34oyeronke.pdf>
- Pateman, J., & Vincent, J. (2010). *Public Libraries and Social Justice*. Farnham: Ashgate.
- Poladi, K., Bostani, M. (2016). Examining the constituent elements of the public sphere in Habermas's thought, *Political Science Quarterly*, 13(38), 20-42. (in Persian)
- Renton, A., Phillips, G., Daykin, N., Yu, G., Taylor, K., & Petticrew, M. (2012). Think of your art-eries: Arts participation, behavioural cardiovascular risk factors and mental well-being in deprived communities in London. *Public Health*, 126(1), S57-S64.
- Richards, P. S., Wiegand, W. A., & Dalbello, M. (2015). *A history of modern librarianship: Constructing the heritage of western cultures*. Santa Barbara, CA: Libraries Unlimited
- Rothbauer, P. (2007). Locating the library as place among lesbian, gay, bisexual, and queer patrons, in Buschman, J.V.E. and Leckie, G.J. (Eds), *The Library as Place: History, Community, and Culture*, Libraries Unlimited, Westport, CT, pp. 101-115.
- Schuhböck, H. P. (1983). *Die gesellschaftliche Funktion von Bibliotheken in der Bundesrepublik Deutschland: Zur neueren Diskussion nach 1945* [The societal function of libraries in the Federal Republic of Germany: The recent discussion since 1945]. *Bibliothek: Forschung und Praxis*, 7(3), 203-222.
- Scott, R. (2011). The role of public libraries in community building. *Public Library Quarterly*, 30(3), 191-227.
- Smith, K., & Usherwood, B. (2003). Public Library Politics: An International Perspective. *Australasian Public Libraries and Information Services*, 16(2), 76-80
- Stilwell, C. (2006). Boundless opportunities? Towards an assessment of the usefulness of the concept of social exclusion for the South African public library situation. *Innovation* 32, 1-28.
- Sturges, P. (2015). Limits to freedom of expression? The problem of blasphemy. *IFLA Journal*, 41(2), 112-119.
- Thauer, W., & Vodosek, P. (1978). *Geschichte der Öffentlichen Bücherei in Deutschland* [History of the public library in Germany]. Wiesbaden, West Germany: Otto Harrassowitz.
- Vakkari, P., Aabo, S., Audunson, R., Huysmans, F., & Oomes, M. (2014). Perceived outcomes of public libraries in Finland, Norway and the Netherlands. *Journal of Documentation*, 70(5), 927-944.
- Varheim, A. (2011). Gracious space: Library programming strategies towards immigrants as tools in the creation of social capital. *Library & Information Science Research*, 33(1), 12-18.

- Vincent, J. (2009) Inclusion: Training to tackle social exclusion. In: Brine A (ed.) *Handbook of Library Training Practice and Development*. Farnham: Ashgate, pp. 123–146.
- Webster, F. (1995). *Theories of the information society*. New York, NY: Routledge.
- Widdersheim, M. M., & Koizumi, M. (2017). A communication system approach to the problem of public library legitimacy, *Library & Information Science Research*, 39(1), 23–33.
- Widdersheim, M. M. (2015). Governance, Legitimation, Commons: A Public Sphere Framework and Research Agenda for the Public Library Sector. *Libri*, 65(4), 237–245.
- Widdersheim, M. M., Koizumi, M. (2016). Conceptual modelling of the public sphere in public libraries, *Journal of Documentation*, 72(3), 591 – 610.
- Widdersheim, M. M., Koizumi, M., & Larsen, H. (2020). Cultural policy, the public sphere, and public libraries: a comparison of Norwegian, American, and Japanese models. *International Journal of Cultural Policy*, 27(3), 358–376.
- Williamson, M. J. (2000). Social exclusion and the public library: A Habermasian insight, *Journal of Librarianship and Information Science*, 32(4), 178-186.
- Willingham, T. L. (2008). Libraries as civic agents. *Public Library Quarterly*. 27(2), 97–110.
- Wojciechowska, M. D. (2021). The role of public libraries in the development of social capital in local communities – a theoretical study. *Library Management*, 42(3), 184-196.
- Zach, L. (2011). What Do I Do in an Emergency? The Role of Public Libraries in Providing Information during Times of Crisis. *Science & Technology Libraries*, 30(4), 404-413.
- Zurinski, S., Osborne, V., Anthoine-Ney, M., & McKenney, J. (2013). Libraries in the Community: Changing Opportunities. *Maine Policy Review*, 22(1), 71-79.